

INFORME

Diagnosi sobre antiracisme i descolonialitat **a les entitats de Justícia global**

AUTORIA:

Karolyna Núñez

Elia Soler

José Romero L

La Tregua. Arte y Transformación Social, SCCL.

Informe realitzat per La Tregua. Arte y Transformación Social, SCCL i coordinat per Lafede.cat

FINANÇAT PER:

Aquesta publicació compta amb la col·laboració de la Direcció de Serveis de Drets Humans, Justícia Global i Cooperació internacional de l'Ajuntament de Barcelona. El seu contingut és responsabilitat exclusiva de Lafede.cat i no reflecteix, necessàriament, la postura de l'Ajuntament de Barcelona.

Aquesta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 de Creative Commons. Si voleu una còpia d'aquesta llicència accediu a:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deevd.cat>

ÍNDEX

1. PRESENTACIÓ	4
2. MARC TEÒRIC	5
2.1. Colonialitat, racisme i modernitat	8
2.2. Cooperació i desenvolupisme de mercat	12
3. OBJECTIUS	14
4. METODOLOGIA	15
4.1. Criteris de classificació i de selecció d'entitats	15
4.2. Mètodes de recollida de dades	16
4.3. Dimensions analitzades	17
4.4. Perfils de participació	18
5. RESULTATS DE LA DIAGNOSI	19
5.1. Qüestionari Global	20
5.1.1. Recull de persones i entitats de referència	25
5.2. Anàlisi de contrast: entrevistes, grups focals, revisió web	26
6. RECURS DE PRÀCTIQUES INSPIRADORES	36
7. GRUPS DE RETORN	40
8. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	42
9. GLOSSARI	48
10. BIBLIOGRAFIA	51
ANNEXOS	53
Llistat d'entitats participants	53
Llistat complet de referències	54
Qüestionari general	56
Guió d'entrevista	60
Accions compartides als grups de retorn i formació	61

1. PRESENTACIÓ

Aquest diagnòstic respon al procés de transformació cap a la Justícia global del Pla de treball 2020-2024 de Lafede.cat, que inclou la perspectiva feminista, antiracista, de justícia ambiental i econòmica a partir de processos de canvi organitzacional.

El treball que compartim a continuació és l'inici d'un procés de revisió interna en clau antiracista que pretén ser l'impuls d'un camí col·lectiu d'enfortiment del teixit de Lafede.cat i del seu compromís davant les conseqüències d'un món travessat per la colonialitat. Un procés transformador de Justícia global ha de considerar tant les desigualtats estructurals i els sistemes d'opressió operants, com també ser un exercici d'autoconsciència sobre el lloc social des del qual es porten a terme les intervencions. Reconèixer el passat colonial de la cooperació ens porta a la comprensió de les fractures socials d'avui, replantejant els objectius i el posicionament davant la tasca que es desenvolupa. L'antiracisme cal viure'l i exercir-lo des de la implicació per transformar les pràctiques reproductores de desigualtats, d'imaginariis estereotipats, de pensaments i formes de vida hegemòniques, així com qualsevol visió o voluntat universalista. Va més enllà d'una perspectiva, és acció i posicionaments clars del costat de les persones oprimides, i construint des d'allà.

El diagnòstic s'ha plantejat com a eina per identificar bretxes entre les narratives i les pràctiques quotidianes; identificar també les dificultats a l'hora d'incorporar l'antiracisme en el si de les organitzacions assumint els reptes associats, així com els punts forts o les pràctiques transformadores que cal potenciar, replicar o divulgar. Aquests reptes i aprenentatges compartits són la base del treball per garantir l'accés a drets en plenitud per a tothom i per generar possibilitats d'equitat a l'interior dels col·lectius i entitats, posant atenció a des d'on fem les coses, com les fem, qui conforma les entitats i qui n'és absent o exclòs.

En resum, un posicionament antiracista implica una revisió constant de les pràctiques, el qüestionament de la incidència que s'està generant en aquest sentit, i la disposició a escoltar els col·lectius que el sistema ha vulnerat històricament. Vol dir posicionar-se i accionar per desmantellar el sistema d'opressió, que classifica la humanitat des d'un centre hegemònic que es reproduceix a favor de l'acumulació, i assumir, doncs, la transformació de les relacions humanes i el dret a la diferència i la no-discriminació.

Cooperativa La Tregua. Arte y transformación social
Juliol 2024

2. MARC TEÒRIC

Un desafiament de gran envergadura com el que inicia Lafede.cat amb aquest procés de transversalització de l'antiracisme i descolonialitat requereix unes bases compartides, i és per això que el present informe inclou un marc teòric que presenta una visió global per situar el pensament descolonial i el seu recorregut, i un glossari per facilitar la interiorització de les categories terminològiques utilitzades. Tots dos són elements necessaris tant per a la comprensió del marc d'anàlisi utilitzat per al disseny dels instruments de recollida de dades com per a la interpretació dels resultats i la selecció de les recomanacions.

Cal aclarir, com a punt d'inici, que quan parlem de *colonialitat* ens referim a les formes de comprendre i fer en el món que es van establir amb el *colonialisme*, però que el transcendeixen, ja que la colonialitat va més enllà d'una forma de gestionar un territori, opera tant a les nostres subjectivitats, en els discursos i narratives que reproduïm, en la comprensió i distribució del poder, en quins coneixements considerem vàlids i en com construïm les nostres identitats i projectes col·lectius, entre d'altres. És necessari, com a entitats per la defensa de la Justícia global¹, fer una reflexió sobre la colonialitat heretada, inherent en les pràctiques del dia a dia.

El marc teòric exposa, en primer lloc, el recorregut històric de la tradició descolonial, determinat pel diàleg amb diversitats de tradicions crítiques. Es fa un repàs d'alguns esdeveniments que expliquen els lligams que han tingut el sector de la cooperació, la pau i els drets humans, així com els plans i les polítiques de desenvolupament, amb processos colonials històrics, per arribar als reptes actuals des d'on començar el camí descolonitzador. Es tracta d'un recorregut fonamental per establir les bases i els posicionaments que s'abordaran a les seccions següents.

En els últims anys hem sigut testimonis del *boom* de l'anomenada *perspectiva descolonial*, tant des de diferents moviments socials com d'actors de l'acadèmia que la incorporen a la seva caixa d'eines. Així, la descolonialitat s'ha convertit en el desenvolupament teòric més rellevant produït a l'Amèrica Llatina des de la teoria de la dependència, per això és pertinent dedicar un temps a comprendre les seves bases.

¹ La justícia global té com a objectiu la transformació de les relacions de poder que generen desigualtats arreu, mitjançant —entre d'altres— la redistribució dels béns i l'educació per a una ciutadania global. Decàleg: *Treballar per la justícia global en un món global*, Lafede.cat (2014).

Genealogia del pensament descolonial: Una introducció necessària

És inherent al caràcter honest de tota pretensió teòrica situar, en primer lloc, la geografia des d'on emergeix, o almenys fer explícita la seva genealogia. En el cas del projecte descolonial com a proposta política, històrica i epistèmica, s'ha de tenir en consideració la llarga trajectòria dels pobles del Sud Global i la seva producció de pensament a l'hora d'interpellar el sistema vigent. El **pensament descolonial** és resultat d'una sèrie de debats que des de l'Amèrica Llatina es van entaular amb altres tradicions de pensament crític, com el marxisme hegemònic del segle xx, els anomenats estudis subalterns a l'Índia, els estudis postcolonials, o la perspectiva postmoderna. Començar per aquesta contextualització és rellevant per conèixer les seves principals característiques i elements que el fan distintiu d'altres tradicions amb les quals se'l sol associar. Així, l'anomenat *gir descolonial* implica la crítica al caràcter fonamental i constitutiu del colonialisme en la conformació del món modern, i és des d'on ens situem per fer anàlisis i les recomanacions del present diagnòstic.

Cal puntualitzar, doncs, la diferenciació entre allò descolonial i els estudis postcolonials i subalterns.² La diferència de base apareix quan observem el lloc des d'on s'enuncien o fan la seva teorització; els últims són projectes politicointel·lectuals elaborats des de l'experiència colonial sota el colonialisme britànic o la segona fase del procés d'expansió colonial europeu, mentre que la descolonialitat resulta de l'experiència dels pobles colonitzats per la Monarquia hispànica i el tardà Imperi espanyol. Tant els estudis subalterns com els postcolonials, en sorgir de l'experiència sota el colonialisme anglès, donen a entendre que la modernitat és un projecte anterior al colonialisme, i que el colonialisme no té cap relació amb els fonaments del projecte modern.

Aquesta distinció és fonamental, ja que permet comprendre la distància entre aquests projectes, en el posicionament que cadascun té sobre què és la modernitat com a projecte civilitzatori.

En primer terme, tot i que els estudis postcolonials han fet crítiques molt rellevants, aquestes crítiques no han arribat a qüestionar els fonaments de la raó eurocèntrica, ja que per exemple deixen intacte el model historiogràfic que divideix la història humana en antiguitat, edat mitjana i modernitat. Així, coincidint amb les teories que reforcen la modernitat com a projecte emancipatori, el corrent postcolonial llegeix el colonialisme com un procés del segle xix posterior al sorgiment de la modernitat, en lloc de concebre'l com la seva condició de possibilitat.

Aquesta tradició constitueix actualment el patró epistemològic en què es basen els programes d'estudis, des del cicle infantil fins a l'universitari, les diferents disciplines i la manera com es comprèn la ciència, i el seu desplegament pràctic en polítiques públiques, programes de desenvolupament i de cooperació.

En segon terme, de la distinció entre aquests projectes es desprenen les fonts de les quals beu cadascuna. Mentre els estudis postcolonials es nodreixen de pensadors europeus, fonamentalment de Gramsci, Derri-

² També coneguts com a Col·lectiu Estudis Subalterns, va ser un grup d'historiadors del sud d'Àsia enfocats a l'estudi de les societats postcolonials i postimperial a nivell mundial. La noció de subalternitat sorgeix per donar compte de la condició subjectiva de subordinació en el context de la dominació capitalista; es refereix a les classes oprimides o subordinades de la societat, a aquells a qui se'ls nega l'accés al poder hegemònic.

da, Lacan i Foucault, la descolonialitat es nodreix de pensadors del Sud Global com Fausto Reinaga, Rodolfo Kuch, J. C. Mariateguï o Simón Rodríguez, entre d'altres.

Una tercera qüestió que cal tenir en compte és el sistema de categories desenvolupat. Producte dels diversos diàlegs crítics, la tradició descolonial ha generat un llenguatge propi, com per exemple el mateix terme *descolonial*, que neix justament per anomenar la diferència amb allò postcolonial. Tot i això, a l'etapa inicial del pensament descolonial no és estrany que alguns dels seus fundadors definissin les seves elaboracions teòriques com a postcolonials (com és el cas de W. Mignolo al seu llibre *Històries locals, dissenys globals*), derivant en relats mancats de precisió, que incloïen la descolonialitat com un tipus de postcolonialisme llatinoamericà. El mateix va succeir amb el marxisme tradicional, en concebre la descolonialitat com un element postmodern. Això es deu principalment al caràcter economicista d'aquest marxisme tradicional, el qual no accepta la relació fonamental entre racisme i capitalisme. Es tracta d'un marxisme eurocèntric, que redueix el capitalisme a l'experiència del treballador blanc europeu a l'Anglaterra de la revolució industrial, i per tant no incorpora el paper que van tenir el racisme i l'esclavitud en la conformació històrica d'aquest sistema de dominació.

La descolonialitat, en coherència, és una crítica radical a la modernitat, i suposa fer explícita la distinció entre la raó, com a facultat, i la racionalitat europea-occidental, com a expressió colonial-imperial d'aquesta facultat.

L'Amèrica Llatina i les derives del gir descolonial

Cal assenyalar l'origen llatinoamericà de la tradició descolonial. L'anomenat **gir descolonial** és la síntesi sorgida després de la sincronització de dues circumstàncies que van tenir lloc a finals de la dècada dels vuitanta i principis dels noranta del segle xx: la dissolució de la Unió Soviètica i la commemoració del cinquè centenari del mal anomenat "Descobriment".

La dissolució de l'URSS va ocasionar una crisi política i intel·lectual sense precedents, ja que després de les derrotes militars sofertes per les forces anticapitalistes en tot el planeta, es precipitava la dissolució del projecte de revolució socialista més durador i exitós ocorregut al segle xx. Aquests fets van provocar una crisi de la intel·lectualitat francesa d'esquerres, que va acabar globalitzada sota el títol de postmodernitat.

L'any 1992 va significar un retorn a la pregunta per allò llatinoamericà, i el lloc de Llatinoamèrica en la història de la modernitat i en la història universal. En aquest sentit, la crítica descolonial és, d'una banda, una resposta llatinoamericana a la crisi postmoderna, i de l'altra, una resposta a la interpel·lació que va significar l'enaltiment del genocidi iniciat el 1492. Les respostes van sorgir de la diversitat de tradicions pròpies del pensament llatinoamericà, com la teoria de la dependència, la pedagogia de l'oprimit, els marxismes negres del Carib o el

pensament indígena, entre d'altres. Així, la crítica a la modernitat establí un canvi en la geografia de la raó, que comportava “deixar de mirar les ribes des dels vaixells, i començar a mirar els vaixells des de les ribes”, desvelant allò que l'eurocentrisme ha insistit a encobrir: el caràcter colonial de la modernitat, que existeix en la mesura en què la subjectivitat conqueridora (en el centre del poder colonitzat) s'obre pas construint les condicions de possibilitat que ho transformen en subjectivitat racional (pas de l'“*ego conquiro*” a l'“*ego cogito*”).³

Les reflexions que va suposar el *gir descolonial* van obrir-se pas cap a un diàleg intercultural amb diverses tradicions, requerint ajustar les teories desenvolupades. És el cas de pensadors com R. Grosfoguel, per exemple, que després del seu diàleg amb el món musulmà i la trobada amb al-Àndalus va d'haver d'ampliar l'equació descolonial més enllà de la conquesta d'Amèrica, incorporant els processos històrics que podrien considerar-se simultanis. Així, a la conquesta d'Amèrica es van afegir l'expulsió de pobles jueus i musulmans de la península Ibèrica després de la conquesta del regne nassarita de Granada, l'esclavització i el trasllat forçat de persones a través de l'Atlàntic i la persecució i crema de dones sota l'acusació de bruixeria.

Com a projecte politicoepistèmic, la descolonialitat ha anat construint el seu esdevenir de la mà dels processos llatinoamericans durant aquest segle XXI. La diversitat de tradicions que van alimentar els seus primers estadis també han nodrit les seves derives en relació amb el posicionament davant la realitat política de la regió en les últimes dues dècades. El fet de no ser un cos homogeni, però, fa difícil estructurar una crítica enfortida a l'eurocentrisme com a pretensió universalista.

2.1 COLONIALITAT, RACISME I MODERNITAT

A continuació s'exposa el marc categorial que, després de tres dècades de diàlegs i debats, constitueix el repertori d'eines per a la crítica als fonaments civilitzatoris de la modernitat.

Reprement la definició de colonialitat com aquells paràmetres per comprendre i fer en el món que es van establir amb el colonialisme i que estan vigents fins avui en dia, és possible desgranar les seves manifestacions. En primer lloc, cal introduir la noció de **colonialitat del poder**, encunyada per Aníbal Quijano a principis dels anys noranta del segle XX, i derivada de les aportacions del marxisme negre del Carib. Aquesta es defineix com la forma específica que prenen la dominació i l'explotació en la constitució del sistema mundial capitalista, que basa el seu desplegament i reproducció en una classificació etnoracial de les poblacions del planeta, i que imposa un ordre en què l'autoritat queda legitimada per la presumpta superioritat ontològica de l'home blanc, occidental, cristià i heterosexual. Aquesta superioritat també es veu reflectida en la **colonialitat del saber**, definint el coneixement que és vàlid o legítim en relació amb els paràmetres universalistes. És a dir, en el pla del saber, la colonialitat es tradueix en superioritat epistèmica, donant compte a la vegada de l'apropiació de nocions pròpies dels col·lectius subalternitzats. En tercer lloc, amb la **colonialitat del ser** s'estructura una superioritat subjectiva i espiritual, i desapareixen les diverses maneres de conèixer, les cosmovisions de les experiències d'humanitat negades per la modernitat, i amb elles, els futurs continguts en aquestes cosmovisions.

³ A partir d'aquest plantejament filosòfic de Descartes, es produeix la separació home-naturalesa. Amb aquesta escissió, a la modernitat l'home esdevé el fonament del coneixement, es configura en oposició a la naturalesa, com a ésser independent, fort, d'essència fixa i ahistòric. Aquest és el moment representatiu de la consolidació de la individualitat occidental.

En aquest sentit, els treballs d'E. Dussel (2020) resulten una contribució ineludible per comprendre que la colonialitat és constitutiva de la modernitat. L'autor aborda la relació entre la controvèrsia que al Valladolid de 1549 va enfrontar Ginés de Sepúlveda i Bartolomé de las Casas, i les formes actuals de colonialitat. Aquest debat (també anomenat el *primer debat dels drets humans*) pretenia dirimir el tipus de tracte que mereixien els habitants dels territoris envaïts, segons si se'ls considerava humans o no humans. Aquesta fita es convertirà en la forma pròpia de tots els debats posteriors sobre el món colonitzat o Sud Global, és a dir, una conversa en què homes de la metròpolis discuteixen i decideixen sobre la naturalesa i el futur dels pobles colonitzats. Per Sepúlveda, la intervenció estava justificada per la inhumanitat dels pobles conquistats, mentre que De las Casas defensava que la Fe era qüestió de convenciment i no d'imposició.

La qüestió que cal destacar és que ni Sepúlveda ni De las Casas, varen qüestionar la cristianització, només diferien en la manera de portar-la a terme. Fent un paral·lisme, Sepúlveda arribaria fins als nostres dies en la doctrina Bush de la guerra justa⁴, mentre que a Bartolomé de las Casas el podem identificar entre aquells que defensen la modernitat com a projecte inacabat, afirmant que la seva realització és una qüestió de mètode.

La **deshumanització** és clau a l'hora de comprendre de què parlem quan parlem de racisme, perquè segons el context, aquesta s'expressa de manera diferenciada. Per això, cal tenir en compte la noció d'interseccionalitat, no com a criteri per establir una carrera d'opressions, sinó per comprendre com aquestes opressions o dimensions de la colonialitat operen de manera simultània i generant conseqüències diferenciades a les nostres vides, totes travessades per l'horitzó de realització proposat com a *desitjable* per la modernitat, però des dels seus paràmetres, que atorguen privilegis a uns, mentre neguen els seus drets a d'altres.

En conseqüència, aquelles experiències d'humanitat que han estat subordinades per la lògica de la colonialitat són reduïdes a un passat que es considera que ha de superar-se, i que només es pot superar si se segueixen les receptes prescrites per les agències eurooccidentals. En aquest sentit, si la modernitat és el punt de realització de la humanitat, tot el que hi havia anteriorment manca d'ella, sent en el millor dels casos humanitat en potència, però no en plenitud.

Tenint en compte que la modernitat no es pot comprendre sense el capitalisme, aquesta desenvolupa una economia política expansionista que fa necessari expandir aquesta humanitat allà on sigui possible i usant tots els mitjans possibles. Es tracta d'una expansió primerament justificada per la cristiandat, i posteriorment pel relat dels drets humans i el desenvolupisme de postguerra.

El racisme, com a condició estructural i estructurant de la modernitat, sustenta la premissa que uns tenen l'autoritat per definir el futur de la resta i que això és vàlid (colonialitat del poder). Així, apareix la relació entre el projecte colonial modern, la seva lògica deshumanitzant i retòrica *desenvolupista*; és a dir, el gran relat en el qual es va emmarcar la cooperació en els seus inicis.

⁴ Aquesta justificació de guerra des de la deshumanització de l'altre, com a idea de guerra justa, serà la mateixa que donarà legitimitat a la invasió il·legal de l'Iraq; és a dir, es tracta d'un arc històric que va de Sepúlveda a G. W. Bush.

El fonament colonial del desenvolupament

La Segona Guerra Mundial va significar un important canvi. La Il·lustració i la Revolució científica havien produït una justificació “secular” del racisme sota l’empara del científisme occidental, l’Holocaust va obligar els guanyadors de la guerra a produir una nova explicació de la pretesa **superioritat europea-occidental**.⁵ En aquest sentit, si la primera etapa de racialització o racisme construïa la seva legitimitat a partir de qui defineix quina és “la religió correcta” (racisme teològic, propi dels primers segles de colonialisme europeu), el seu desenvolupament a partir del principi de puresa de sang, transformat posteriorment en superioritat evolutiva (racisme biologicista), passant pel colorisme, obre la porta al racisme cultural, basat en la idea que hi ha cultures més humanes que d’altres. La història del racisme cultural i del discurs del desenvolupament estan íntimament lligades, i la seva imbricació està continguda en el discurs que inicia l’era del desenvolupisme.

L’any 1949, H. Truman (llavors president dels Estats Units) fa el discurs que posa en marxa l’Organització de Nacions Unides, establint les bases del món que s’obre després de la guerra. Parafrasejant-lo, els pobles no europeus-occidentals ja no seran éssers intrínsecament inferiors, ja que aquesta condició “podrà ser tractada”.⁶ D’aquesta manera, s’imposa la idea que aquests pobles podrien ser incorporats a l’anomenat Món Lliure, tot i que aquesta incorporació requeria, en paraules de Truman, d’“ajustos dolorosos”,⁷ en els quals el “Tercer Món” hauria de deixar enrere els “atavismes culturals” que el mantenien en el passat, en el *subdesenvolupament*.

Aquest colonialisme, exercit a través de l’arquitectura global dels guanyadors de la Segona Guerra Mundial, emmascarava tant la geopolítica imperial, com els nous formats de deshumanització. Així, d’una banda, van sorgir els programes de desenvolupament per al “Tercer Món”, i de l’altra, els programes de cooperació per la reconstrucció del Primer Món; és a dir, desenvolupament per la “zona del No Ser” i cooperació per la “zona del Ser”. Una dada que cal tenir en compte és que mentre la cooperació per la reconstrucció d’Europa (coneguda com el Pla Marshall) va ser una aposta a fons perdut per enfrontar l’avanç del comunisme a l’Europa occidental, els programes de desenvolupament van significar noves rondes d’endeutament per als països de la resta del món que n’eren objecte.

⁵ Sobre aquest esdeveniment és fonamental l’afirmació d’A. Césaire quan diu que “allò que no li perdona Europa a Hitler és haver fet amb l’home blanc europeu el que aquest últim ha fet a la resta”. És a dir, l’horror del genocidi ve donat pel fet que s’hagi comès a Europa, ja que en aquell temps Europa estava cometent diversos genocidis allà on tenia presència colonial, sense que això signifiqués un gran problema.

⁶ Com cita Arturo Escobar (2007): “Su pobreza constituye un obstáculo y una amenaza tanto para ellos como para las áreas más prósperas. Por primera vez en la historia, la humanidad posee el conocimiento y la capacidad para aliviar el sufrimiento de estas gentes... Creo que deberíamos poner a disposición de los amantes de la paz los beneficios de nuestro acervo de conocimiento técnico para ayudarlos a lograr sus aspiraciones de una vida mejor. Lo que tenemos en mente es un programa de desarrollo...”.

⁷ Frase que va ser repetida quaranta anys després per l’FMI i els governs que a Llatinoamèrica van aplicar els ajustos estructurals imposats per l’Administració Reagan a través d’aquest organisme.

Cooperació i la retòrica del desenvolupament

Les polítiques de desenvolupament, però, van tenir una vida curta; l'era del desenvolupisme d'Estat (com se sol anomenar des de la sociologia i l'antropologia del desenvolupament), que comprenia l'Estat com a agent fonamental per al desenvolupament, arriba a la seva fi amb la crisi de l'estat del benestar d'inicis de la dècada del setanta, al voltant de 1973, quan es trenquen els acords de Bretton Woods i comença la reconfiguració de l'ordre internacional construït pels EUA durant la postguerra. La literatura especialitzada identifica l'emergència del neoliberalisme just en el moment en què es tanca l'era del desenvolupisme, amb el Xile de Pinochet com a punt d'inici d'una nova fase en el desenvolupament del capitalisme.

Els sistemàtics fracassos de les polítiques desenvolupistes per aconseguir els resultats previstos, així com la crisi generalitzada de sobreproducció, sincronitzada amb l'augment dels preus del petroli en els anys setanta, van ser el caldo de cultiu perquè els nous liberals (la "Societat de Mont Pelerin") fessin ús de la seva oportunitat. La violenta expansió del credo neoliberal va modificar en el mitjà termini la cartografia política del desenvolupament. Ja no es tractava de substituir importacions o produir estímuls per a la industrialització, sinó de, aprofitant els avantatges comparatius, deixar-ho tot en mans del mercat. Si bé en aparença, el desenvolupisme clàssic va patir un revés important, aquest va trobar vies per transformar-se en el mateix ordre del discurs, presentant terminologies diferents en determinades regions del planeta. A partir d'aquest moment ja no es parlaria de desenvolupament sinó d'**integració** (globalització). Així mateix, el *subdesenvolupament* desapareixeria com a categoria i donaria pas a l'eufemisme d'"economies emergents". És a dir, el discurs del desenvolupament no va desaparèixer mai per complet. L'emergència del discurs de la inclusió substitueix l'anterior discurs de la pobresa; els pobres, com a objecte de la política del desenvolupisme d'Estat, queden aparcats per donar pas als nous subjectes del desenvolupisme de mercat: els exclosos (Romeo Losacco, 2018). Aquesta retòrica de la inclusió, naturalitzada en els programes polítics i en els objectius de la cooperació, es converteixen en un discurs que retroalimenta el neoliberalisme.

2.2. COOPERACIÓ I DESENVOLUPISME DE MERCAT

Igual que l'era del desenvolupisme d'Estat, la del **desenvolupisme de mercat** va significar un reordenament institucional, una reestructuració de tal magnitud que fins i tot l'FMI va estar a punt de ser desmantellat (Harvey, 2007). En aquest període, que dura fins avui dia, els estats van haver d'enfrontar el que suposava portar endavant el nou credo neoliberal que s'havia imposat, i que comportava el desmantellament de funcions assumides per l'estat del benestar. Això va provocar la retallada massiva i agressiva de polítiques socials, de la mà de la sistemàtica precarització de la força de treball dedicada a aquestes funcions. Aquesta precarització va ser resultat de l'externalització de la política social en la creació d'organitzacions no governamentals (ONG), que majoritàriament rebien finançament directe o indirecte, i que es dedicarien a portar a terme de manera focalitzada les labors que abans feia l'Estat.

L'externalització de la inversió social es va traduir en una forma d'intervenció directa de les metròpolis colonials, en el sentit que les ONG del Sud Global, amb un menor múscul financer, requerien, per al seu funcionament ser incorporades a xarxes globals d'ONG controlades en gran part pels interessos geopolítics del Nord Global. En aquest sentit, si la cooperació va néixer per atendre, des de l'Estat, les tasques de reconstrucció de la “zona del Ser” després de la Segona Guerra Mundial, durant l'era del desenvolupisme de mercat va haver de reinventar-se, i és així com apareix la **cooperació al desenvolupament**.

Així, mentre l'FMI es va transformar en un agent del capital financer global, obligant els estats a doblegar-se davant la globalització, la cooperació Internacional es va tornar un dispositiu neocolonial a través del qual s'introdueixen imaginaris. El procés de mutació de la cooperació internacional en **cooperació per al desenvolupament** s'ha d'entendre llavors dins d'un procés molt més ampli d'ONGització de la societat a escala global (equiparable a un procés industrial). En aquest sentit, les agències de cooperació han estat organitzacions que, abraçant el llenguatge social de l'agenda neoliberal, han promogut amb bones intencions el sentit comú de la societat de mercat. La reconfiguració a partir de la qual s'anirà fonamentant la inclusió social durant aquests anys, com a gran objectiu de desenvolupament, deixa intactes els problemes estructurals de les definicions clàssiques del desenvolupisme.

És a dir, el primer parany de la cooperació per al desenvolupament s'ubica en el pla de les categories, on es desprèn el sentit de realitat del concepte, que opera com a model d'*allò que ha de ser*, establint els paràmetres d'*allò desitjat*. Un exemple és la cooperació amb perspectiva de gènere, que, des del mandat de la inclusió es tradueix en la imposició d'un horitzó de sentit de “la dona blanca occidental” com a categoria, un horitzó de realització que només és assolible repetint patrons europeus-occidentals. Si per al desenvolupisme d'Estat la imatge de la dona desenvolupada era la que es va produir des dels Estats Units durant els anys cinquanta del segle passat (una dona, mestressa de casa, que tenia a la seva disposició totes les eines tecnològiques del capitalisme), en l'era del desenvolupisme de mercat la dona en plenitud es manifesta en “una dona emprenedora”. En cap cas es posa en discussió el capital com a relació fonamental per al desenvolupament, i en tots dos moments s'oculten les relacions de dominació que el produeixen i sostenen. A més, quan la cooperació per al desenvolupament amb perspectiva de gènere abraça eines d'anàlisi com per exemple la noció d'interseccionalitat, només com una llista on s'enumeren opressions, elimina el potencial alliberador de la categoria i la redueix a un criteri de gestió. Així, torna a amagar-se el problema fonamental de l'ordre vigent, que és la relació entre racisme i capitalisme, o, dit d'una altra manera, el caràcter racial del capitalisme.

En l'actualitat, també impulsades per diverses polítiques públiques i la interpel·lació dels moviments socials, el gran ecosistema de les ONG es dibuixa de forma heterogènia quant a objectius, reivindicacions i valors.

De la cooperació a la reparació descolonial

A causa del seu desenvolupament històric, la cooperació no és aliena a les dinàmiques institucionals en què els estats del benestar caminen cap a una lògica d'externalització i les polítiques de benestar es transformen en polítiques de protecció social de mercat. Es privatitza la salut, la seguretat social i l'educació, i els serveis d'atenció a les persones vulnerades pel sistema s'externalitzen. En aquest sentit, no seria just concebre la cooperació al desenvolupament com a resultat asèptic dels estats del Nord Global, és a dir, com si el seu origen, funció i maneres d'operar estiguessin al marge de les dinàmiques d'acumulació a escala global.

La cooperació ha anat actualitzant-se incorporant a la reflexió i marc narratiu les relacions desiguals de poder, el seu rol davant les lluites en primera persona i les veus dels moviments socials. Gràcies a aquesta permeabilitat s'obren les portes al desafiant i necessari trànsit de la retòrica de cooperació a una lògica de reparació dels llegats colonials, conscients que la reparació va més enllà de la reparació econòmica i és compresa en el seu sentit ampli, com a reparació històrica-epistèmica i ontològica.

Plantegem com a horitzó, doncs, una cooperació per i entre els pobles, una **cooperació per l'alliberament** (en lloc d'una cooperació per al desenvolupament), enfocada en el trencament de l'espiral de relacions colonials, esteses durant més de cinc segles. La participació dels pobles del Sud Global dins dels processos de cooperació al desenvolupament és condició necessària, però no serà suficient si la seva raó de ser continua sent el camí del desenvolupament entès com a occidentalització, reconeixent que els intents d'imposar una sola versió d'humanitat han sigut infructuosos i colonials.

El desenvolupisme no ha significat menys colonialisme, menys racisme o menys desigualtat, sinó tot el contrari: ha significat noves formes de subordinació pel Sud Global. Al cap i a la fi, si bé la cooperació al desenvolupament es proposa modificar les condicions de vida de la gent, s'ha de tenir en compte com és l'horitzó de sentit que mou aquestes transformacions, ja que es tracta de donar valor a les múltiples experiències d'humanitat, perquè parafrasejant el pensador bolivià Juan José Bautista, “no n'hi ha prou amb creure en els pobles, cal creure allò en què els pobles creuen”.

3. OBJECTIUS

L'objectiu general d'aquesta diagnosi va ser **impulsar un procés sostingut i curós de descolonització de la cooperació amb les entitats sòcies de Lafede.cat a través de metodologies participatives i processos d'incorporació de l'antiracisme de forma transversal**. Es van plantejar, per tant, els següents objectius específics:

1

Identificar l'estat de coneixement i informació de què disposen les entitats, incloent-hi com entenen l'antiracisme i quins enfocaments i discursos disposen sobre l'antiracisme, la interculturalitat crítica, la descolonialitat o el privilegi blanc, entre d'altres.

2

Reduir les bretxes existents entre els discursos o les narratives de les entitats i les seves pràctiques.

3

Detectar i reforçar els punts forts de les entitats al voltant de pràctiques que siguin una aportació al treball d'incorporació de l'antiracisme i el pensament crític.

4

Promoure entre les entitats la revisió i el qüestionament de la història colonial de la cooperació i les relacions de poder Nord-Sud Global.

5

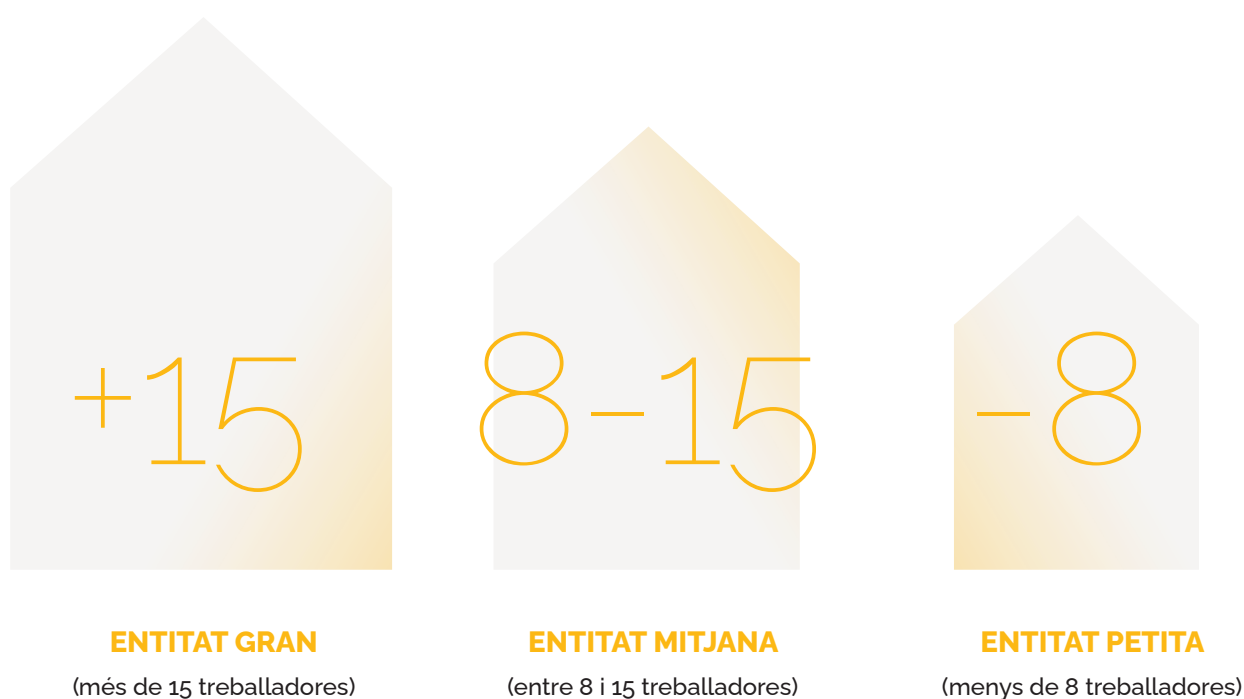
Detectar i generar eines per a l'autoavaluació i la formació contínua de les entitats, diversificant les referències actuals.

4. METODOLOGIA

4.1. CRITERIS DE CLASSIFICACIÓ I DE SELECCIÓ D'ENTITATS

Es va establir un criteri de classificació en tipologies, basat en la quantitat de persones treballadores, definint les següents tres categories:

A partir d'aquí, es va intentar treballar per la paritat de gènere i per la representació de diferents rols o càrrecs a l'entitat, i d'aproximadament un 20% d'entitats petites, un 30% d'entitats mitjanes, i un 50% d'entitats grans.

4.2. MÈTODES DE RECOLLIDA DE DADES

Es van utilitzar quatre mètodes o instruments de recollida de dades:

Qüestionari inicial (vegeu Annex 11.3): enviat a totes les entitats federades o vinculades que reben el butlletí de Lafede.cat. Amb l'objectiu d'obtenir una panoràmica inicial de les percepcions de les entitats.

Entrevistes en profunditat, d'entre 30 i 45 min de duració, per comprendre i aprofundir en la informació recollida al qüestionari.

Grups focals: es van fer dos grups focals de dues sessions cadascú. La primera sessió va explorar la dimensió interna de l'entitat i una segona sessió en va explorar la dimensió externa.

Revisió web: es va fer revisió de les webs i alguns dels documents/publicacions disponibles d'una submostra de 25 entitats per explorar les dimensions a analitzar, com a forma de contrastar la informació

Adicionalment, es van fer entrevistes a dues joves representants d'entitats del Consell Municipal d'Immigració de Barcelona (CMIB) amb l'objectiu de conèixer les seves vivències dins del teixit associatiu de la ciutat, en contrast amb la informació recollida de les entitats participants en el procés de diagnosi.

4.3. DIMENSIONS ANALITZADES

Per a la recollida organitzada de la informació es va fer una classificació en dues grans dimensions: *dimensió interna* (identitat, coneixements i estructura) i *dimensió externa* (comunicació i incidència social i política).

Aquestes dimensions es configuren com a indicadors de la manifestació dels trets colonials; per tant, responen preguntes com: quin tipus de posicionament relatiu al racisme té l'entitat? De quines bases beu o sobre quins referents se situa l'entitat? Quins perfils la componen i quins/quines no hi són? Quines accions portem a terme per diversificar l'entitat en aquests sentits? A quines lluites donem suport? Quines transformacions tenim com a objectius? Amb qui treballem i amb qui ens aliem? Quins tipus de materials generem i per a qui?, entre d'altres.

	ÀMBIT D'ANÀLISI	CONTINGUT A REVISIÓ	INSTRUMENT DE RECOLLIDA DE DADES	INSTRUMENT DE CONTRAST
dimensió interna	IDENTITAT DE L'ENTITAT	Narrativa de l'entitat quant a missió, visió, valors i objectius.	QÜESTIONARIS	Revisió web; Grups focals
	CONEIXEMENTS (FORMACIÓ I AUTOREVISIÓ)	Grau d'aproximació i comprensió de terminologies clau, referències teòriques i pràctiques.		Grups focals
		El lloc de la formació a l'entitat.		
	ESTRUCTURA ORGANITZATIVA	Polítiques i pràctiques d'incorporació de persones d'orígens diversos.		Grups focals; Entrevistes en profunditat
		L'acollida, condicions laborals i càrrecs.		
dimensió externa	COMUNICACIÓ	Mesures de comunicació interna inclusiva i accessible i canals interns.	QÜESTIONARIS	Revisió web; Grups focals; Entrevistes en profunditat
		Tipus de comunicació i divulgació.		
		Discursos i imaginaris que interpel·la i projecta.		
	INCIDENCIA SOCIAL I POLÍTICA	Identificació de dificultats per aplicar canvis.		Revisió web; Grups focals; Entrevistes en profunditat
		L'impacte que l'entitat genera, col·laboracions i proveïdors.		
		Participació i suport a altres campanyes, entitats i moviments.		

4.4. PERFILS DE PARTICIPACIÓ

1

Qüestionaris

Enviament a 128 entitats

Es van recollir un total de 151 respostes.

Les respostes corresponien a un total de 66 entitats: 27 considerades grans, 21 mitjanes, 6 petites (de 12 no se'n va poder determinar la mida).

** Vegeu glossari. Tot i que la condició de racialització travessa totes les persones, en l'ús polític del present informe, d'ara endavant ens referim a persones racialitzades, fent referència només a aquelles que en l'escala del privilegi es troben en la categorització, subalternitat i marginació, producte del diferencial racial.*

2

Entrevistes en profunditat

7 entrevistes, de les quals 6 van ser presencials i 1 en línia.

3 entitats grans, 3 entitats mitjanes i 2 petites.

5 eren dones i 2 eren homes.

4 persones racialitzades-no blanques.*

Tenint en compte que alguna persona compartia càrrecs, un 43% de persones eren directives i responsables, i un 57% eren perfils tècnics.

3

Grups focals

20 persones
de 11 entitats.

8 entitats grans,
1 mitjana, i 2 petites.

4

Revisió Web

Es van revisar les webs d'una mostra de 25 entitats: 13 entitats grans, 6 mitjanes, 2 petites, i de 4 no se'n va poder determinar la mida.

5. RESULTATS DE LA DIAGNOSI

El qüestionari va ser l'instrument de recollida de dades transversal a totes les dimensions analitzades. És per això que, en una primera part, es presenten els resultats del qüestionari, bolcats segons dimensions o àmbits, i en el següent apartat d'anàlisi es presenten els resultats provinents de la resta d'instruments aplicats, utilitzats com a elements de contrast de la informació recollida inicialment.

5.1. QÜESTIONARI GLOBAL

A. Dimensió Interna

IDENTITAT DE L'ENTITAT

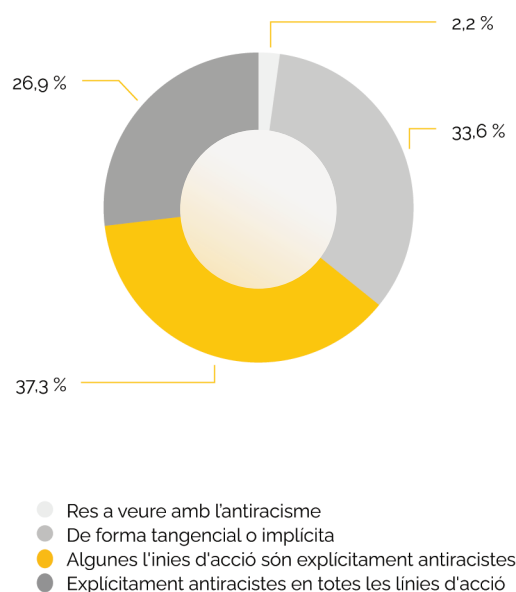
La gran majoria de les persones (78,4%) opinen que la **missió i els valors de l'entitat** inclouen l'antiracisme o una perspectiva intercultural crítica. Aquesta percepció és més positiva en perfils de direcció (un 83% opina que l'inclouen), en comparació amb tècnics (76,5%) o de suport (71%).

La majoria també consideren que la tasca desenvolupada per la seva entitat és explícitament antiracista, bé en totes les línies d'acció o bé en algunes.

Es destaca que les persones participants nascudes a Espanya tenen una major percepció que la tasca de l'entitat és explícitament antiracista, en comparació amb les persones immigrades.

L'entitat porta a terme una tasca antiracista?

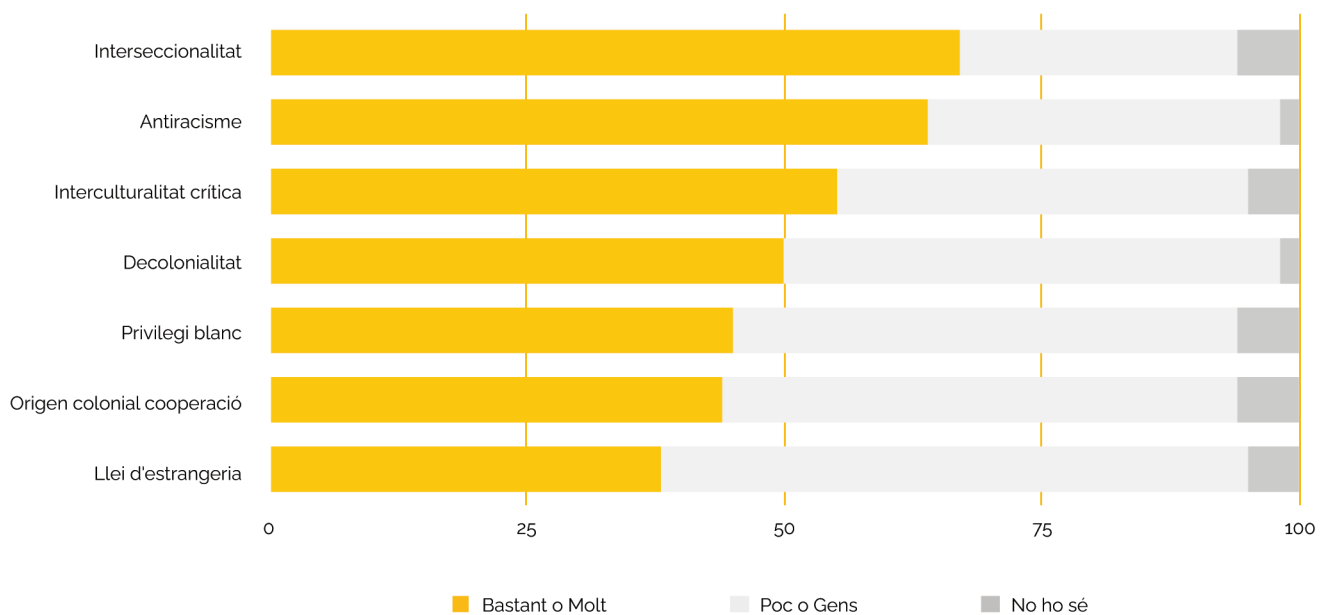

Es té la percepció de tenir coneixement i treballar bastant els temes d'interseccionalitat i d'antiracisme de forma “teòrica”, però no així de forma “pràctica”. Més de la meitat de les persones (56,2%) afirma que a l'entitat hi ha **espais formatius**, però que són en general voluntaris i puntuals. A les respostes lliures es manifesta que aquests espais han començat recentment, però són insuficients, o bé que no han començat però es preveuen. Més de la meitat de les persones (56,1%) diuen que l'entitat disposa de protocols o espais d'autorevisió per abordar situacions de discriminació o desigualtats internes.

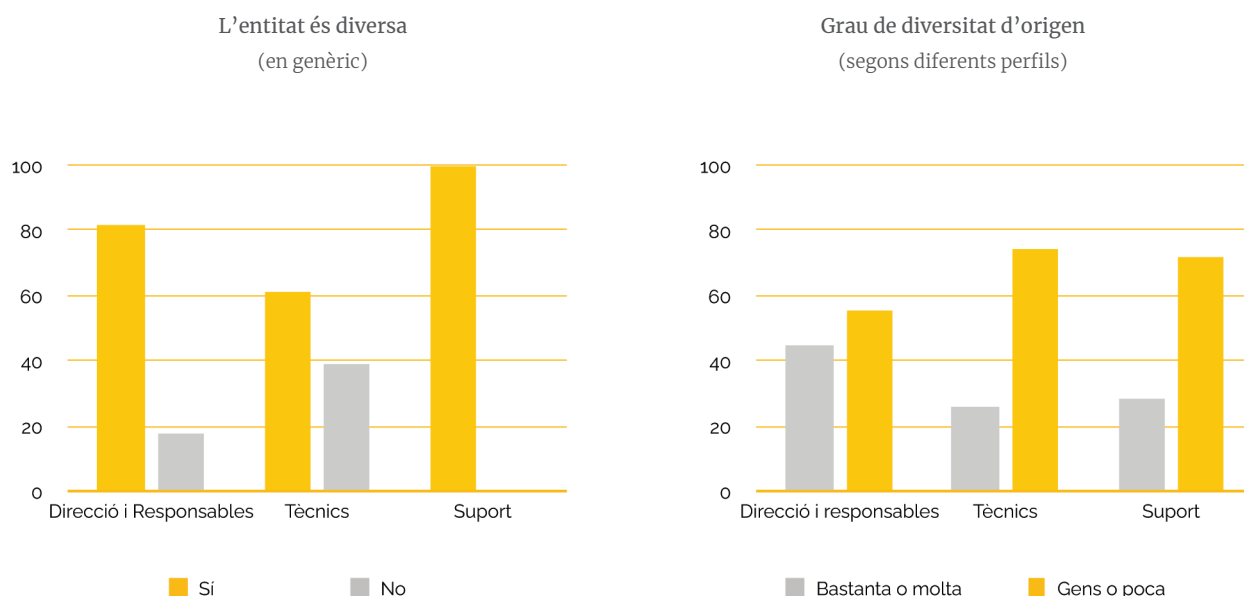
“Cada cop més s'estan incorporant espais de reflexió, formació i revisió interna, tot i que continua sent una aposta d'algunes àrees o persones concretes, i no de l'entitat en el seu conjunt.”

QÜESTIONARI

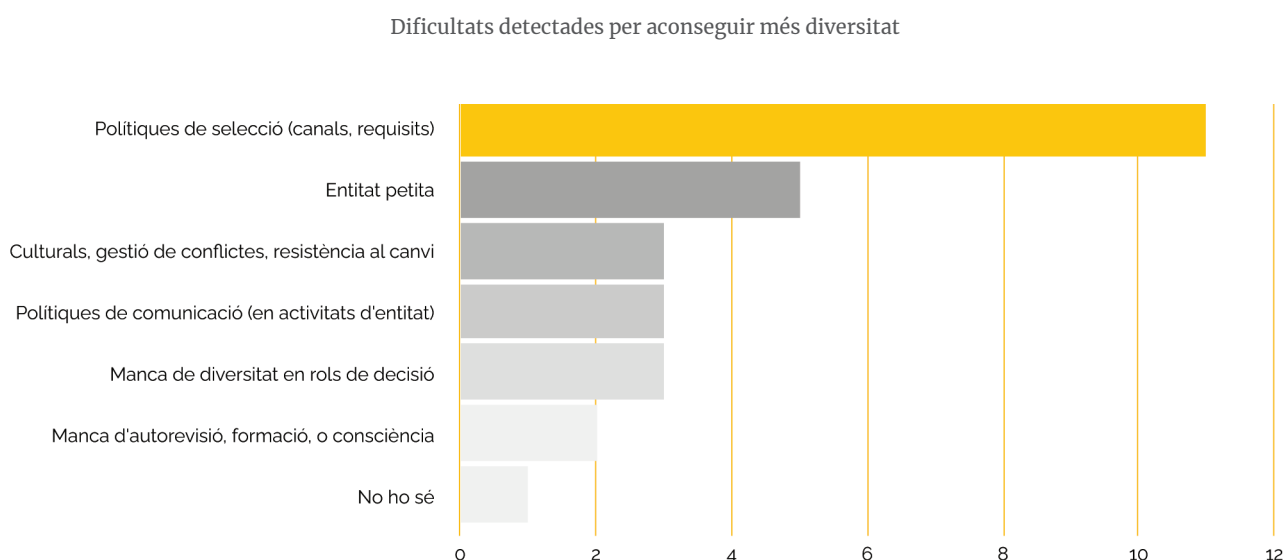
Grau en què es coneixen o treballen els següents temes...

En l'àmbit organitzatiu, la gran majoria dels participants (72%) creuen que la **composició** de l'entitat és diversa (en genèric), i aquesta percepció novament és més alta en els perfils de direcció i responsables (80%) que en els perfils tècnics (60,8%). Quan puntualitzem els tipus de diversitat, però, la percepció és que hi ha *poca o gens* de diversitat quant a classe social, capacitats, nivell educatiu, i origen. Tot i això, els perfils de direcció i responsables senten que hi ha més diversitat d'origen a l'entitat, comparat amb els perfils tècnics o de suport.⁸

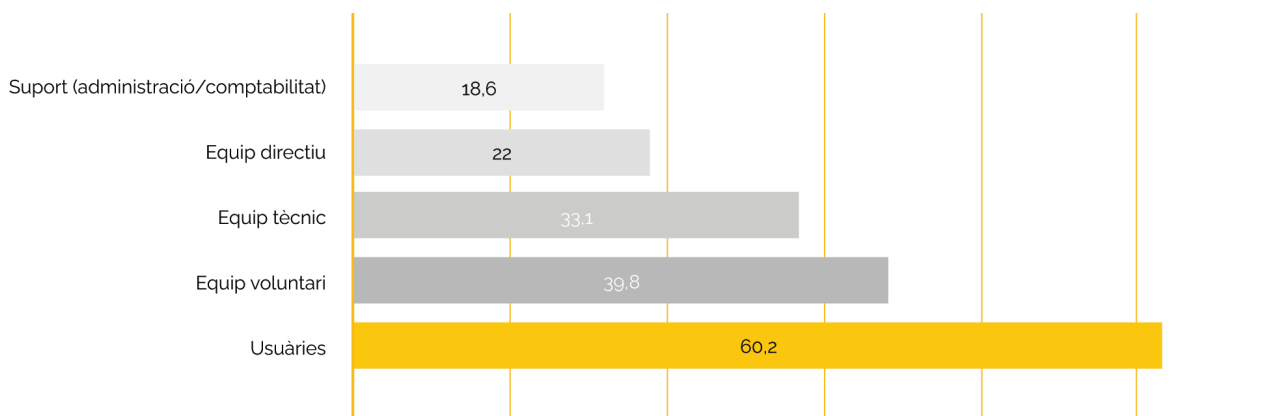
Les dificultats identificades per part de les entitats de cara a aconseguir més diversitat a l'entitat tenen a veure sobretot amb les polítiques de selecció (canals utilitzats, requisits de contractació).

⁸ El total de persones responents amb perfils de direcció i responsables van ser 72. El total de personal tècnic eren 55 persones. El total de personal de suport (administració, comptabilitat) van ser 7 persones. Cal remarcar la baixa participació de perfils de suport en comparació amb perfils tècnics o de direcció. Caldria preguntar-se si el qüestionari, enviat per via del butlletí de Lafede.cat a totes les entitats, arriba a aquests perfils, o si se senten interpel·lades o legitimades per respondre un qüestionari d'aquestes característiques.

Quan explorem el grau de diversitat percebuda en els diferents rols organitzacionals dins de l'entitat, la diversitat d'origen percebuda va baixant a mesura que els rols van pujant en nivell de responsabilitat o poder de decisió (equip tècnic, equip directiu), i on es percep menys diversitat és a l'equip de suport (administració i comptabilitat).

% de bastant o molta diversitat d'origen percebuda dins les següents àrees o equips de l'entitat

Finalment, els resultats del qüestionari indiquen que la majoria (78,8%) percep que la **comunicació interna** a l'entitat és *bastant o molt inclusiva*, accessible i reflecteix diversitat. De nou, quan desgranem per perfils professionals, els equips tècnics són més crítics que els equips directius i responsables en aquesta dimensió.

B. Dimensió externa

COMUNICACIÓ EXTERNA

Entorn de la comunicació, el qüestionari va recollir com a dada interessant que hi ha una majoria de persones (77,1%) que perceben que la comunicació externa de l'entitat (textos i narratives generats, posts a xarxes socials, imatges, cartells, notícies, etc.) és *bastant o molt inclusiva*, accessible i reflecteix diversitat. De nou, els equips tècnics són més crítics en aquesta percepció, que els perfils de direcció i responsables.

D'altra banda, la majoria de les persones responen que l'entitat participa en activitats d'incidència relacionades amb l'antiracisme o la descolonialitat, sobretot des de (a) la participació i/o organització de tallers, formacions, fòrums, xerrades, trobades i festivals/fires, (b) l'adhesió a manifestos o campanyes, i (c) la participació en plataformes o espais de treball en xarxa, o accions directes puntuals. Algunes de les respostes lliures són, per exemple:

“A més de la participació en grups de treball i accions de la Fede, participació en campanyes de SOS Racisme i activitats pròpies de prevenció i lluita contra els discursos i delictes d'odi i dels extremismes violents, que han posat un accent sempre en l'antiracisme”.

“Hem organitzat activitats sobre el passat colonial català/espanyol: xerrades, projeccions, concerts... fins i tot una obra de teatre”.

“Penso en el suport a activitats d'incidència (davant del Parlament, ajuntament, finançadores) d'entitats que treballen amb defensores, lideresses socials i sindicals”.

“Accions de col·laboració permanents amb moviments antiracistes de base a l'Estat espanyol. Per exemple: coorganització conjunta de la manifestació contra els fets ocorreguts a Melilla el 24-J”.

5.2. ANÀLISI PER CONTRAST: ENTREVISTES, GRUPS FOCALS I REVISIÓ WEB

L'anàlisi següent conté els resultats de les entrevistes en profunditat, els grups focals, la revisió de webs i les entrevistes amb joves representants d'entitats del CMIB. La informació es presenta mantenint la mateixa estructura per dimensions (interna i externa).

Dimensió interna

Respecte a les **definicions d'identitat** de les entitats, mentre que el qüestionari mostra dades molt positives, ja que el 78% de persones perceben que la missió i els valors de la seva entitat sí que inclouen l'antiracisme o una perspectiva intercultural crítica, i que la tasca de l'entitat és explícitament antiracista, a les entrevistes i grups focals és majoritària la percepció que **l'antiracisme no és encara un valor explícit de les entitats, sinó que més aviat existeix una consciència i una intenció de cara a futur**, que comença a generar moviment i debat al present: “Jo diria que és una voluntat més que una realitat, ho posem a la pàgina web, però crec que és més un desig que quelcom que realment estigui en el dia a dia”.

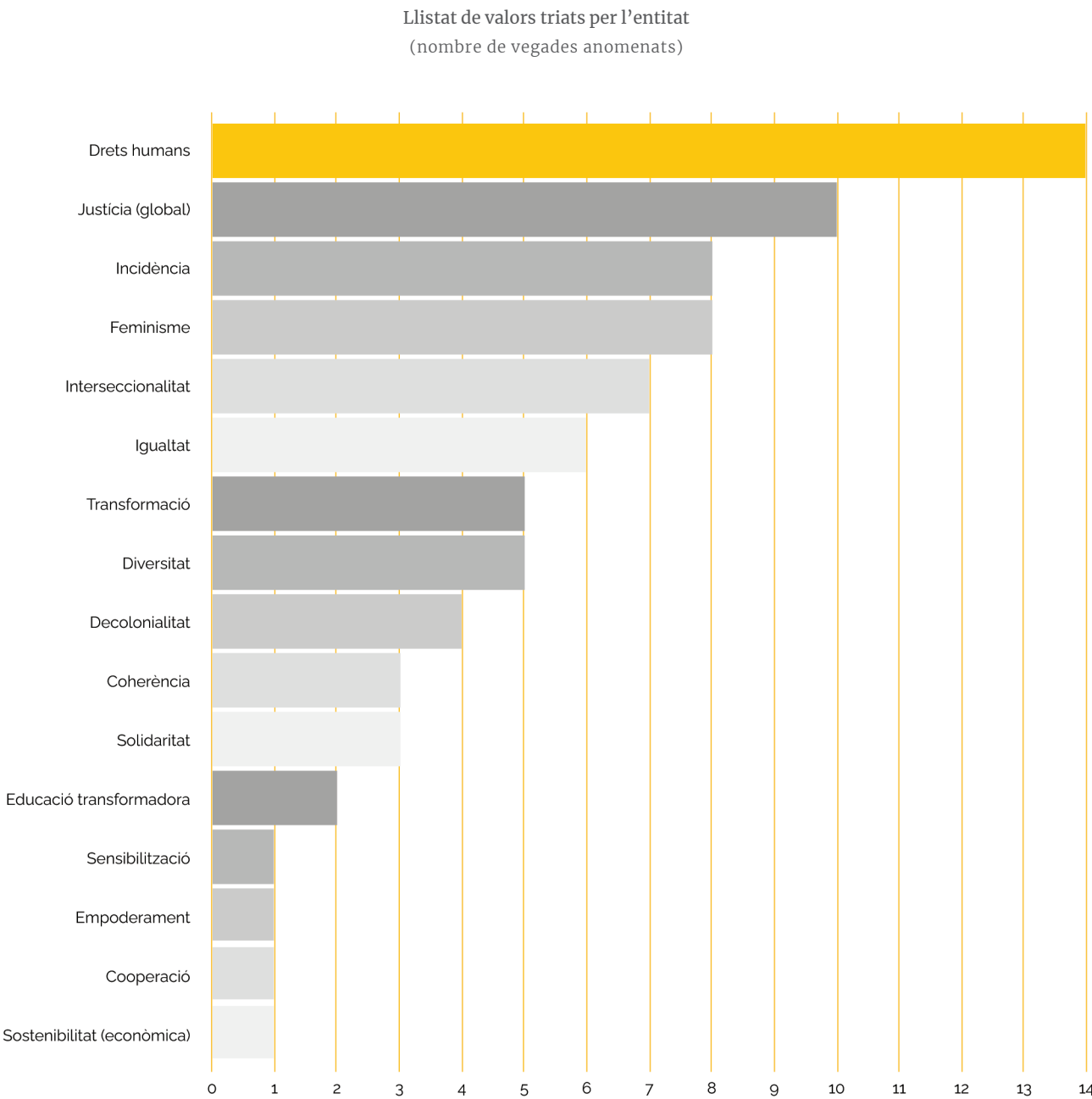
De les set persones entrevistades, només una reconeix a l'entrevista que l'antiracisme és un valor explícit i manifestat públicament. En general, predomina la sensació de no estar preparades per autodefinir-se com a entitat antiracista, sobretot per la **manca de coneixements, de formació i de diversitat als equips (sobretot, als equips directius/junta)**.

“Crec que ens falta una mica per poder-nos mostrar públicament i de manera legítima com una organització antiracista, ens falta treballar-nos una mica més”.

“Les delegacions que ho treballem no sentim que [l'antiracisme] sigui una aposta real de l'entitat encara”.

Als grups focals, les persones participants van triar lliurement els tres valors que més representaven l'entitat, i aquests van ser els resultats:

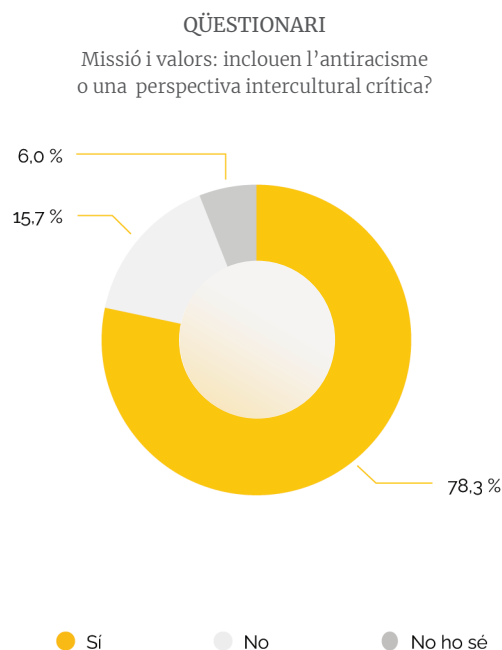
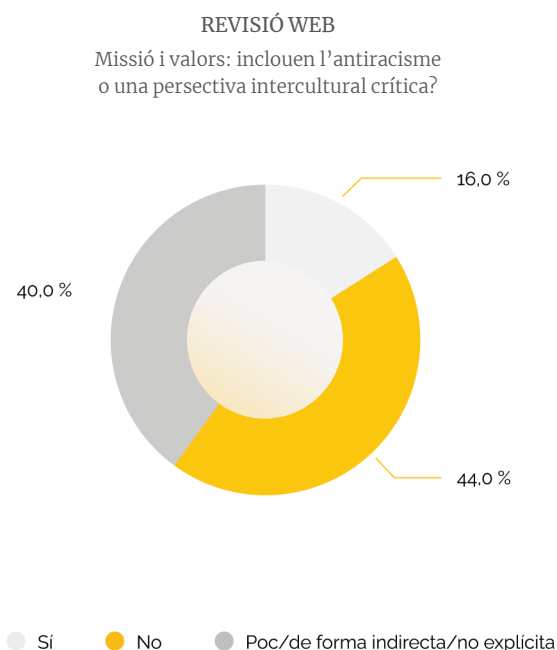

Agrupant per blocs, s'aprecia que els valors definitoris principals de les entitats són “Drets humans/ Justícia global/Incidència”, en un segon bloc trobaríem “Feminisme/Interseccionalitat/Igualtat” i en un tercer bloc els valors de “Transformació/Diversitat/Descolonialitat”. El primer bloc dona compte del caràcter tradicional de les entitats, que perceben “Justícia global” i “Drets humans” com a principals valors que les defineixen. En un segon bloc, s'evidencien els fruits del llarg treball de les companyes, ja que les entitats s'identifiquen amb termes com “Feminisme”, “Igualtat” i “Interseccionalitat”, la qual cosa relacionem amb el fet que moltes entitats ja han fet o estan fent un treball intern en relació amb la incorporació de la perspectiva de gènere i els feminismes en general. Un tercer bloc de valors escollits, els de “Transformació”, “Diversitat”, i “Descolonialitat”, l'interpretem com el bloc dels reptes que es presenten actualment, com a focus per desmantellar l'estructura d'opressió.

El 30% de les persones participants en els grups focals van expressar valors diferents depenent de si pensaven en l'entitat en global (a escala estatal, global, seu central) o en l'entitat local (seu local, Catalunya, o àrea), i els valors d'interseccionalitat, transformació i descolonialitat només van aparèixer definint l'entitat a escala local.

Les dades de la revisió web reforcen els resultats d'entrevistes i grups, ja que de les 25 entitats analitzades, només un 16% inclouen clarament/explicitament l'antiracisme a la seva missió, visió i valors. És particularment visible el contrast entre els resultats de la revisió web i els del qüestionari:

Això mostra una **bretxa** (major en entitats grans) **entre els valors que defineixen i transmeten** les entitats en global, i **els que es volen impulsar els equips locals**.

Pel que fa a **coneixements i formació**, en les entrevistes i els grups focals apareix una dificultat constant sobre el fet que la formació i el coneixement d'aquests temes **recauen en la individualitat** de cadascú i en la seva motivació per autoformar-se, o es dona en espais autogestionats i **normalment impulsats per persones racialitzades** de l'entitat, i que les formacions no arriben a la junta, els òrgans de govern o la direcció.

“Que no hi hagi un procés de formació fa que tot recaigui en la individualitat de cada persona, en la consciència i voluntat de deconstrucció de cadascú... Crec que el més còmode és no fer-ho, que algunes persones es motiven menys i llavors no es fa, però que es pot fer”.

Es detecta, especialment als grups focals, confusió i dificultat per definir termes, cosa que es reforça a les entrevistes, on s'expressa explícitament la necessitat de formació i la manca d'un marc teòric clar, així com la sensació que encara **falta fer el salt de la teoria a la pràctica**.

Certs comentaris apunten que algunes entitats se senten superades amb la “multiplicació de terminologies/etiquetes/-ismes (p. ex., antiracisme, feminisme, anticapitalisme), pensen que pot ser contraproduent i pot complicar el debat o fer-lo més exigent, i busquen “termes paraigua” o marcs de referència que puguin englobar tots aquests significats.

En general, l'antiracisme i la descolonialitat són temes relativament nous al vocabulari de la cooperació, i van adquirint prioritats a poc a poc, però per ara queden en “**converses de petit comitè**” i en general hi ha la percepció que no es treballen com a temàtica transversal o com a aposta ferma de les entitats.

La **mida i capacitat** de l'entitat (sobretot en entitats petites) apareixen constantment com a **dificultat** a l'hora de dedicar temps a formar-se, a generar espais d'autorevisió, la capacitat de contractació, etc.

Una de les joves entrevistades del CMIB també sentia que hi ha un **punt d'elitisme o complexitat en algunes terminologies i converses** sobre racisme o descolonialitat, que pot dificultar que aquests debats arribin per exemple a població jove.

“Los conocimientos que vienen de afuera no los validamos o no los homologamos (...) creo que eso es una buena práctica, buscar las epistemologías del Sur, conocimientos no hegemónicos”.

Es detecta també una **manca de sistematització i de transmissió dels aprenentatges** per poder compartir-los amb la resta de l'equip, així com la dificultat de sortir de models de generació de coneixement colonials, quantitatius, basats en la ciència occidental i poc reconeixadors d'altres formes de generar coneixement.

Per altra banda, i concordant amb els resultats del qüestionari, les entitats comencen a generar **espais d'autorevisió antiracistes** en format de protocols, i/o autodiagnosi. Aquests, però, encara són majoritàriament espais informals.

La manca d'espais per fer reflexions profundes sobre racisme i colonialitat i d'espais explícits de transmissió de valors o pràctiques a persones noves que s'incorporen a l'entitat produeix diferents nivells de "conscienciació" a l'interior d'aquesta. Es reconeix la dificultat de detectar o reconèixer el racisme i **continuen apareixent rols defensius davant la incomoditat**. En general, hi ha una manifesta resistència al canvi.

"Ens trobem el mateix tipus de resistències que en el seu dia ens vam començar a trobar en iniciar la transició feminista. És a dir, les veus de 'com he de ser jo masclista si tinc mare i tinc filles?' És 'com he de ser jo racista si fa 25 anys que treballo en cooperació internacional?'. (...) Gent que ha viscut tota la vida en el món de la cooperació que se senten una mica violentats per aquest rotllo de 'm'estàs dient que els 40 anys de vida que he dedicat a la cooperació internacional han fet més mal que bé?'. (...) Aquest és un tema que encara no hem posat sobre la taula, en aquestes formacions, que és el tema de la reparació".

Hi ha una tendència de les persones racialitzades a **justificar la manca de coneixements, qüestionaments, o consciència** de companyes blanques (p.ex., no detectar situacions de racisme, no donar-li importància, inèrcia en formes de gestionar conflictes), atribuint-ho a la falta de vivències o experiències directes de racisme. Les joves entrevistades del CMIB remarquen que el **racisme està tant interioritzat i normalitzat** que a les persones els costa molt d'identificar.

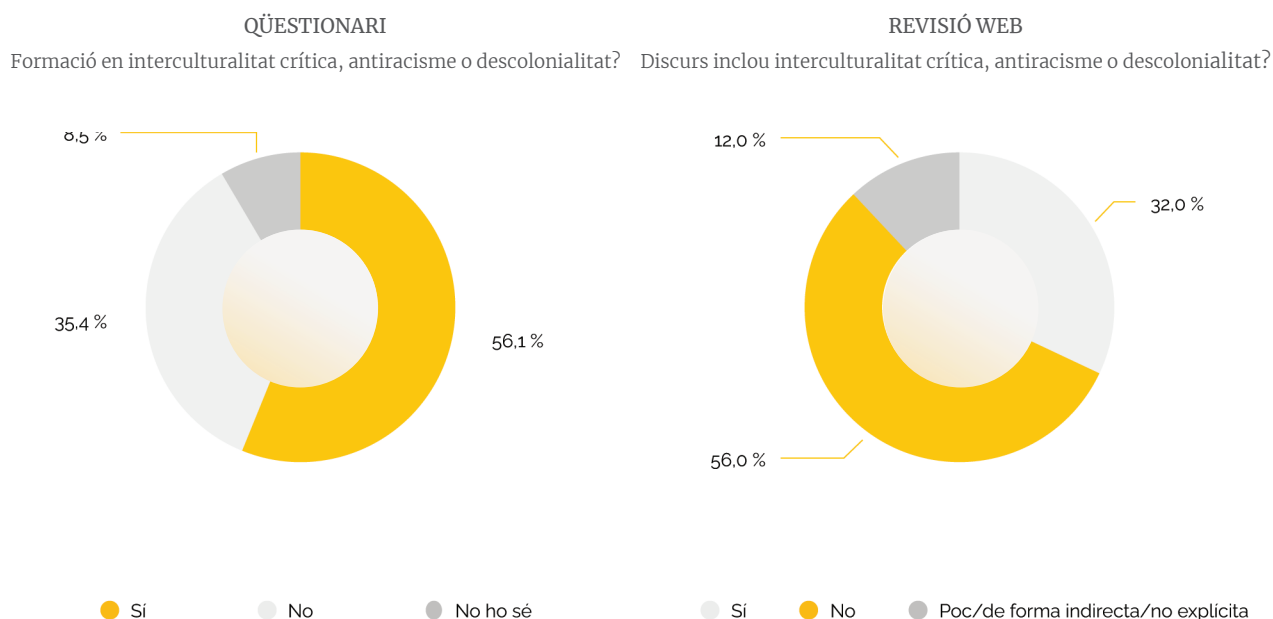

Es reconeix, en general, que per tal que les formacions o autorevisions no quedin només en el pla teòric i es materialitzin en pràctiques, es necessiten processos més llargs, amb acompanyament, i espais d'autorevisió més profunds.

"Muchas veces nos quedamos en el 'de boquilla', nos quedamos en la buena intención, pero a veces es muy complicado llegar a darte cuenta de que no puedes empezar a construir la casa por el tejado si no has hecho un análisis real de quién eres tú en ese aspecto".

Sobretot a les entitats petites, la **precarietat econòmica i la manca de temps** apareixen reiteradament com a obstacle per formar-se, autorevisar-se i aterrar els coneixements teòrics en pràctiques concretes.

Només un 32% de les webs analitzades incorporen clarament un discurs o narrativa general d'antiracisme, descolonialitat o interculturalitat crítica. En definitiva, les entitats han rebut formació, però aquesta no s'ha interioritzat en el coneixement dels equips, ni s'ha incorporat en les definicions d'identitat de les entitats, manifestant la dificultat per materialitzar-la en pràctiques concretes.

Quant a les **pràctiques organitzacionals i composició de l'entitat**, hi ha un debat obert i una intenció explícita de tenir una composició més diversa. Les entitats comencen a incorporar algunes mesures de discriminació positiva explícita a les darreres ofertes publicades, a conèixer convocatòries per incorporar persones en situació irregular (p. ex. a través d'ACOL), a generar aliances estratègiques per arribar a col·lectius diversos, a ampliar els canals de difusió de les ofertes laborals i a procurar que els equips de projectes a territoris del Sud siguin locals. No obstant això, els equips són encara majoritàriament euroblancs, sobretot destaca la manca de diversitat als equips directius o les juntes de govern.

Les entitats, però, **equiparen “diversitat d'origen/racialització” amb “antiracisme”**, i només dues expressen la intenció que les persones contractades, a part de ser d'origen divers o racialitzades, tinguin sensibilitat i experiència pràctica en accions antiracistes.

En general, comenten que **no saben com fer arribar les ofertes a col·lectius diversos**, i reconeixen que moltes pràctiques se segueixen fent per inèrcia (p. ex., demanar títol universitari), sense reflexionar sobre com s'exclou part de la població qualificada. Algunes entitats grans fan al·lusió a la Llei d'estrangeria com a limitació externa a l'hora de contractar persones d'origen migrant.

A les entrevistes es va repetir que hi ha el risc que la diversitat es faci present només per “omplir quotes”, i a llocs de treball estigmatitzats. Tant a les entrevistes com a grups focals es constata que només una entitat incorpora estratègies per al **foment del català** al lloc de treball, un cop la persona ja s'ha incorporat. La precarietat del sector torna a aparèixer com a dificultat a l'hora d'incorporar processos de contractació que per exemple incloguin un període de formació en català.

Fent un paralelisme, les joves del CMIB entrevistades accentuen que la **manca de persones diverses en professions d'atenció a la ciutadania** (p. ex., administracions públiques, sanitat, docència), i **especialment a llocs de gestió i disseny de programes dins d'entitats i serveis públics**, que els continguts d'aquests programes generin incidència antiracista, solucions a problemàtiques reals (p. ex., segregació), siguin accessibles per a persones diverses (p. ex., idiomes disponibles), i siguin coherents amb els valors d'aquestes entitats.

Tots aquests factors, la manca de diversitat a la composició dels equips, la burocràcia interna i la falta de formació, influeixen en el fet que les entitats no se sentin preparades per autodefinir-se explícitament com a antiracistes; això evidencia que hi ha una comprensió de com és de fonamental l'acció concreta, i no només la voluntat.

En l'àmbit de la **comunicació interna**, les entitats tenen la sensació que es cuida bastant el llenguatge i que tenen interioritzades formes de comunicar inclusives (quant a gènere i anti-racisme).

Tot i així, als espais de discussió o grups focals es va poder observar la **reproducció de dinàmiques de silenciament o invisibilització dels perfils de persones immigrades o racialitzades**. En aquests espais, la presa de la paraula va ser principalment de les persones blanques, també a les durades de les intervencions, molt més llargues.

Dimensió externa

Pel que fa a la **comunicació externa**, les entitats detecten que les comunicacions solen arribar a les mateixes persones o entitats, i hi ha una especial **dificultat per arribar i connectar amb persones joves, immigrades i racialitzades**. Es reconeix la falta de xarxa, protocols, guies, criteris o estratègies per fer arribar els missatges comunicatius a més diversitat de persones.

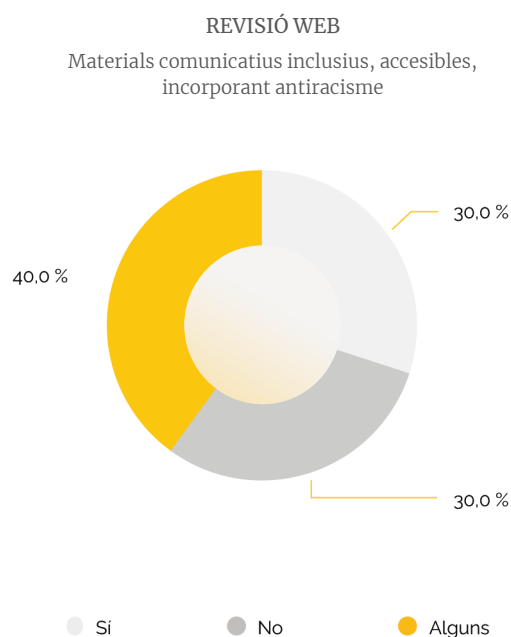
Per altra banda, s'observa especialment una manca d'espais de diàleg/trobada per consensuar criteris entre les diverses visions de l'equip o per traspassar reflexions o aprenentatges al voltant de l'antiracisme o la descolonialitat; en general, les entitats expressen **manca de reflexió col·lectiva (a l'interior de l'entitat) sobre el què i el com es vol comunicar**, per tal de no reproduir mirades caritatives o relats hegemònics i per generar incidència antiracista. A les entitats grans existeix una dualitat manifesta entre les estratègies comunicacionals de l'entitat global/seu central, sobretot centrades en la captació de fons, i les de l'entitat local/equips locals. Hi ha, per tant, un desajust i una contradicció entre les propostes d'acció humanitària tradicional, amb narratives/imatges que transmeten una mirada caritativa de Nord a Sud, i les propostes polítiques/transformadores, que busquen canviar dinàmiques de poder. A més, la tasca de comunicació a les seues o equips locals també **recau en la individualitat**, sent impulsada per les persones "més motivades", i amb la pressió de la precarietat i manca de temps per a la seva planificació i reflexió.

Per la seva part, les joves d'entitats del CMIB comparteixen la **dificultat d'arribar a públic jove i públic local no migrant**. Detecten que és més fàcil arribar a públic local quan organitzen activitats de difusió de cultura més "cridaneres/festives" (folkloritzades; danses, gastronomia, tallers infantils...), i quan a les comunicacions utilitzen paraules com "interculturalitat" en lloc de "racisme", per intentar evitar reaccions defensives.

Als grups focals es va comentar que les entitats estan obertes a adaptar-se a nous canals de comunicació, però costa canviar els relats i aquests no s'adapten a públics diversos i contextos actuals. Així mateix, es reconeix que aquestes narratives més alineades amb lògiques de beneficència i caritat de la cooperació tradicional tenen el risc de reforçar discursos d'extrema dreta i racistes, o d'arribar a públics amb qui l'entitat no es vol associar. Una vegada més, torna a aparèixer la preocupació de tenir un llenguatge molt tècnic, amb moltes etiquetes, i que pugui resultar elitista.

A la revisió web es va fer una anàlisi general dels materials disponibles, principalment a les seccions que contenien notícies, blogs, manifestos, entrevistes, informació d'activitats o projectes, articles i publicacions, imatges/vídeos/pòdcasts. Els resultats mostren que les entitats efectivament estan començant a incorporar alguns materials comunicatius accessibles, reflectint diversitat o incorporant un posicionament antiracista o bé en el discurs explícit (utilitzant conceptes d'interculturalitat crítica, antiracisme, o descolonialitat), o bé introduint diversitat d'idiomes i formats (gràfics, audiovisuals, tipus de programació d'activitats, de persones convidades i metodologies). La informació recollida, tant a la revisió web com pel que fa a les respostes als espais d'entrevista i grups focals, però, contrasten amb les afirmacions àmpliament positives recollides al qüestionari (on el 77% dels responents percebien que la comunicació externa de l'entitat és "bastant" o "molt" inclusiva i accessible, i reflecteix diversitat).

Finalment, respecte a l'últim àmbit analitzat, les entitats tenen en general incorporada una reflexió antiracista a l'hora de triar **col·laboradores i proveïdors** de l'economia social i solidària migrant. La incorporació d'una perspectiva intercultural als formularis de sol·licitud de subvencions ha contribuït en aquesta direcció, però es fa patent el risc d'incorporar-ho només per assolir l'indicador. Es comencen a qüestionar i a canviar les dinàmiques verticals eurocèntriques històriques de la cooperació al desenvolupament als territoris del Sud Global (agendes, burocràcies, presa de decisions, etc.).

Es comencen a generar algunes pràctiques destacades a les activitats i els projectes organitzats per les entitats, a escala local o a territoris de cooperació per impulsar la participació de persones immigrades, racialitzades i representants del Sud Global de trànsit a la ciutat (beques, remuneracions justes), i es comencen a fer suport a campanyes d'**incidència** liderades per col·lectius antiracistes locals.

De totes maneres, encara es detecta una **dificultat per treballar conjuntament i en aliança amb collectius migrants o les xarxes antiracistes**, ja que aquestes aliances per generar incidència no sempre tenen present la desigualtat de poder a les relacions, o entre entitats grans i petites. També es reconeix la incoherència de demanar o esperar que certs collectius s'apropin a l'entitat, però no apropar-se des de l'entitat als espais d'aquests collectius.

Alguna entitat comença també a establir criteris de no-col·laboració i a **qüestionar fonts de finançament privades**, però actualment el treball amb fonts de finançament i empreses d'auditoria, molt emmarcades dins de lògiques colonials i neoliberals, encara dificulten el disseny de projectes amb enfocaments descolonials i la descentralització de poder, reforçant les resistències a canvis organitzacionals. També es detecten processos de burocratització que dificulten accions d'incidència (p. ex., haver de demanar validació a direcció per adherir-se a un manifest, criteris rígids provinents de fonts de finançament o d'empreses d'auditoria que dificulten certes aliances o que impossibiliten col·laborar amb organitzacions/persones o collectius que no els compleixin, complexos tràmits de subvencions o de justificació de projectes segons els indicadors, formats i terminis que demana l'administració pública, etc.).

A les comunicacions i activitats organitzades, segons l'expressat als grups focals, hi ha la sensació de funcionar en mode “supervivència” i de “**perdre el focus de la incidència [antiracista]** pel camí”.

La majoria de les entitats, tant a les entrevistes com als grups focals, mostren dificultats per identificar l'impacte de les seves actuacions, comunicacions o accions d'incidència, evidenciant així una **manca de mecanismes sistematitzats d'avaluació**. Es fa present, com en l'àmbit de la comunicació, una contradicció entre el que es pot entendre com una incidència més instrumental, enfocada a aconseguir finançament o aliances estratègiques institucionals, i una incidència més transformadora o reivindicativa.

De forma similar, les joves d'entitats del CMIB entrevistades no se senten incloses al teixit d'associacions/entitats locals, tot i manifestar la voluntat de voler participar-hi, i senten una **manca de confiança, companyerisme i col·laboració** entre les seves comunitats i els òrgans de govern locals.

Hi ha un debat obert sobre si el que es fa és incidència social, institucional o política, i es reflexiona sobre el **model d'influència d'opinió pública** utilitzat, que a vegades no transforma la forma en què la gent mira la realitat, sinó que la referma.

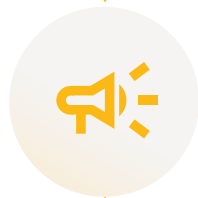
Els espais anomenats com a **accions d'incidència** coincideixen majoritàriament amb els recollits al qüestionari:

Tallers i acció educativa, presentacions d'informes o recerques elaborades (a actes públics i a mitjans de comunicació).

Convocatòries de mobilitzacions.

Disseny, suport i/o participació en campanyes que incorporin altres veus i discursos, accions públiques de crítica i qüestionament a xarxes socials.

Oferir espais o recursos logístics perquè altres col·lectius puguin organitzar mobilitzacions/accions d'incidència.

Generar treball en xarxa i suport a altres col·lectius aliats, finançar altres entitats i col·lectius que fan incidència i generar incidència política en l'àmbit dels governs locals, estatals, comunitat educativa i curricular, i mitjans de comunicació.

6. RECULL DE PRÀCTIQUES INSPIRADORES

Aquest apartat recull aquelles pràctiques detectades que són una aportació a l'antiracisme i el pensament crític, i ja estan en marxa en alguna de les entitats participants d'aquest procés. L'objectiu és reconèixer, potenciar, replicar, i divulgar-les, servint com a guia o inspiració a totes les entitats.

CONEIXEMENTS (FORMACIÓ I AUTOREVISIÓ)

- Tenir un pla de formació a llarg termini per treballar les temàtiques dins l'organització, acompanyat externament i amb seguiment.
- Gravar les formacions, així fer-les accessibles a la resta de l'equip.
- Que les formacions siguin dinàmiques, i així integrin l'experiència pràctica amb la teoria, dinamitzades per persones que també tinguin l'experiència vital de la dissidència, la racialització i l'activisme.
- Generar espais de diàleg/trobada (si cal, facilitats per a l'ús d'eines virtuals o de videotrucada) amb persones d'altres territoris i del sud global, que permetin nodrir el marc teòric propi amb altres mirades, referents, visions, epistemologies (no blanques) i terminologies d'altres contextos, obrint l'entitat perquè siguin altres persones també les qui decideixin com conceptualitzar aquests marcs teòrics.
- Generar aliances i espais de treball amb col·lectius diversos per revisar pràctiques organitzacionals pròpies.
- Afegir creativitat a les formacions per nodrir sabers col·lectius i fomentar el diàleg a través de la creativitat.
- Generar o compartir les guies metodològiques existents per descolonitzar pràctiques pedagògiques/educatives o models de generació del coneixement.

Per a les entitats grans amb seus:

- Les formacions també poden ser itinerants per descentralitzar els espais.

- Revisar els processos de contractació per tal d'incorporar persones d'origen divers als equips.
- L'ús d'estratègies de discriminació positiva explícita a les ofertes laborals.
- Plantejar-se la regularització de persones (arrelament) com una via d'incorporació de nou personal (una bona opció és presentar-se a ACOL)
- Flexibilitat laboral per adaptar-se a les situacions particulars (p. ex., oferir treball remot quan sigui possible en visites a territori d'origen, etc.)
- Disposar d'un fons econòmic per a emergències, per utilitzar per exemple en cas que alguna companya migrant hagi de volar urgentment als seus territoris.
- Incorporar pràctiques de descentralització del poder als països on es fan projectes de cooperació (p. ex. incloure, als espais de decisió, persones dels països del Sud Global).
- Incorporar estratègies pel foment del català al lloc de treball (formació durant la incorporació de la persona).
- Que els equips a terreny siguin majoritàriament locals (en lloc de personal expatriat).

- Deixar d'usar les imatges hegemòniques i estereotipades que apelen a la caritat o assistència, i fer servir imatges de persones racialitzades amb agència o imatges simbòliques sense que calgui explicar.
- Fer qüestionaments o crítiques públiques (p. ex., a xarxes socials) cap a pràctiques, discursos i polítiques racistes i colonials.
- Proporcionar serveis de traducció a les activitats, per possibilitar que les persones ponents parlin el seu idioma.
- Generar processos participatius de debat/reflexió i deconstrucció d'imaginari, si cal, acompanyats externament, per identificar què i com es vol comunicar, amb totes les àrees (tècnics, direcció, etc.).
- Organitzar-se internament per "ocupar-se" de dies específics (p. ex. 21-M, 12-O, 25-N, 8-M), generant material pedagògic útil per a l'equip de treball com a font de coneixement i material comunicacional.
- Disposar de guies o documentació de llenguatge inclusiu, codis d'ús d'imatges, guies de comunicació transformadora, etc.
- Provar diferents estratègies per arribar a col·lectius a qui costa arribar (incloent-hi anar i conversar presencialment a entitats, centres educatius, etc.).
- Substituir ponents clàssics (home expert blanc-europeu) per persones expertes que siguin racialitzades o immigrants i persones amb altres sabers per diversificar els relats i públics.
- Incorporar, als materials pedagògics i d'investigació generats, perspectives altres i diverses i del Sud Global, explicitant el lloc d'enunciació de qui genera el material i de les que intervenen en el contingut.
- Investigar des d'un enfocament interseccional i descolonial.
- Qüestionar-se l'ús de terminologia generada per a la resistència (p. ex., "buen vivir", pràctiques comunitàries) utilitzades en context europeu, usant termes no perquè estiguin de moda, sinó entenent-los i sabent/reconeixent d'on provenen.

- Contractar proveïdores i serveis externs amb col·lectius diversos, vulnerats o activistes, i de l'economia social i solidària migrant i antiracista.
- Establir línies vermelles o criteris compartits de NO col·laboració (p. ex., banca no ètica, entitats que financen la indústria armamentista, entitats amb relacions laborals d'exploació o precarització, masclistes, etc.).
- Generar dinàmiques de treball des de l'horitzontalitat i el diàleg, qüestionant pràctiques històriques (com imposar agendes, burocràcies, prendre decisions des de països del nord, etc.).
- Oferir beques o reduccions perquè persones d'altres països o en situacions socioeconòmiques difícils puguin participar en cursos/activitats, o pagar estades per acollir/convidar defensores del Sud Global.
- Generar xarxes de treball en projectes i investigacions col·laboratives (p. ex., amb moviments socials diversos i de diferents territoris, cooperatives de dones migrants, etc.), revisant reiteradament les pràctiques extractivistes.
- Espais d'avaluació i crítica col·lectiva a projectes, activitats i materials generats.
- Descentrar els llocs o barris on es fan activitats per arribar a col·lectius diversos.
- Oferir una remuneració econòmica justa a ponents d'activitats, independentment del seu origen i titulació (p. ex., remunerar igual una ponent acadèmica d'una universitat d'aquí que una persona no acadèmica defensora de drets del sud global).

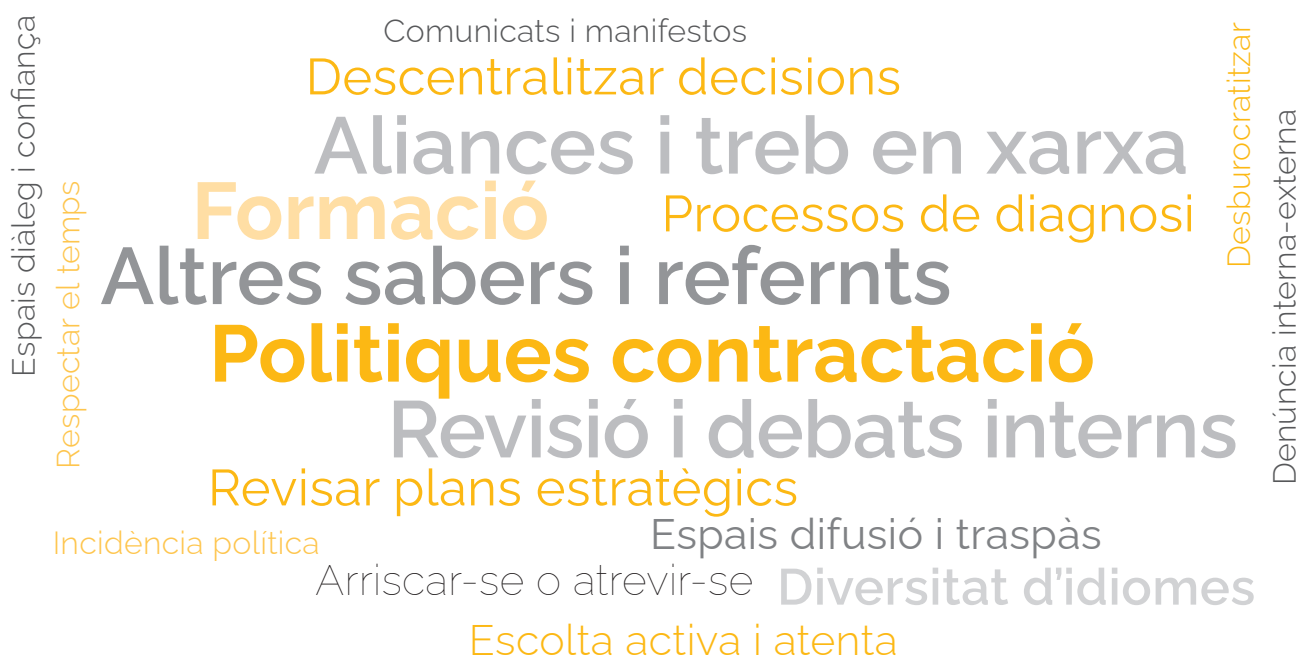
7. GRUPS DE RETORN

Per acabar el procés de diagnòstic, es va convocar dos espais col·lectius de **retorn de resultats i formació** amb l'objectiu de presentar el treball fet, compartint l'anàlisi de contrast, i, a partir d'una aproximació teòrica, visualitzar conjuntament els desafiaments resultants del diagnòstic inicial.

Es va convidar a participar totes les entitats vinculades a Lafede.cat. i van assistir un total de 21 persones provinents de 14 entitats (9 grans, 2 mitjanes, 3 petites). En aquestes sessions, a través de dinàmiques participatives, es va generar un entorn acollidor per parlar de racisme, la seva genealogia i les responsabilitats compartides. Així mateix, es van intercanviar reflexions generades pels resultats, així com una aproximació teòrica que va ajudar a organitzar els coneixements i a impulsar l'esbós d'un full de ruta adaptat a la realitat de cada entitat, identificant els passos necessaris per començar a caminar cap a la materialització d'accions concretes i temporalitzades.

A continuació presentem les accions genèriques que van sorgir durant les sessions, visualitzant amb una mida més gran aquelles més repetides dins d'aquest núvol de pràctiques:

Els grups de retorn van permetre també donar-li una centralitat a l'antiracisme com a fet dinàmic i polític en tant que posicionament; per tant, una acció antiracista inicia en la comprensió del lloc d'enunciació de cadascú, per després esdevenir en accions concretes d'acord amb els objectius i les condicions de les entitats. Es va visibilitzar també la importància d'actuar davant del sistema colonial, i de fer-ho enxarxades, a través d'aprenentatges compartits amb les altres entitats i moviments.

A l'**Annex 11.5** s'adjunta un quadre on s'exposa la totalitat d'accions compartides per les entitats participants en els grups de retorn i formació, categoritzades seguint les dimensions utilitzades al llarg del diagnòstic.

8. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

L'elaboració d'un diagnòstic és el primer pas per **impulsar un procés transformador** com el que es proposa Lafede.cat, que inclou un canvi en el seu relat, però també un posicionament col·lectiu per encarar un pla de treball, ambdós derivats dels reptes identificats a partir del present treball. La informació recollida al llarg de tot el procés ens ha permès dissenyar tant els espais participatius de formació i retorn com un primer esborrany de full de ruta per a la incorporació organitzada de mesures relatives a l'antiracisme i la descolonització de les entitats del sector de la cooperació i la justícia global.

Aquest diagnòstic forma part de la voluntat de La Tregua i Lafede.cat per avançar cap a una societat de drets cada vegada menys racista i més justa. Els mesos en què hem pogut apropar-nos a les entitats i la federació han estat sense dubte plens de desafiaments, aprenentatges i motivació. En aquest sentit, volem agrair la participació de més de 70 entitats en aquest diagnòstic i destaquem l'alt nivell de participació en el qüestionari inicial, demostrant una alta motivació de les entitats en començar aquest exercici d'autorevisió. Tant a les entrevistes com als grups focals i grups de retorn les persones participants mostraven ganes d'expressar els seus dubtes, preocupacions i opinions, així com de compartir i construir debat. En general, es van complir els criteris de participació establerts (quant a representació de diferents perfils professionals i tipologies d'entitat) en tots els instruments de recollida d'informació.

Sens dubte el caràcter estructural del racisme presenta **reptes de complexitat**. Així, tot i que el treball fet dona compte d'una clara voluntat de transformació, compartit per gairebé totes les entitats vinculades a Lafede.cat, s'han evidenciat mancances i obstacles que s'han esmentat al llarg del document. Aquestes mancances principalment tenen a veure amb com traslladar a pràctiques tota la teoria i reflexió dels últims anys.

Ens trobem davant d'una organització que remunta els seus orígens a més de trenta anys, i que s'ha anat transformant i adequant al context global i local, així com als requeriments de les noves lluites i reivindicacions. Així, a partir de l'última dècada i a partir de processos reflexius, s'incorporen en el seu treball i marc discursiu les reivindicacions per la vida digna, els qüestionaments sobre les relacions de poder, el foment de noves formes de relacions entre gèneres i l'ètica de la cura, la governança participativa i el treball en xarxa amb els moviments socials. En definitiva, **el compromís per pensar-se críticament**.

Aquesta revisió diagnòstica ha fet possible dimensionar els múltiples àmbits en els quals encara opera la colonialitat; en aquest cas, en les organitzacions de justícia global. Exemples de com aquesta colonialitat pren forma, són l'organització i composició dels equips, la prioritització del temps productiu sobre els espais de consens, les inèrcies en les formes de comunicar, el fet de nodrir-nos irreflexivament de fonts hegemò-

niques, la manera com resolem o deleguem els conflictes o els paràmetres de comparació (allò que “ha de ser”, el que és “correcte”), l’automatisme de classificar persones i actes en categories homogeneïtzants i la dificultat de desmuntar els estereotips, entre moltes altres. Tot això influeix en les formes de pensar-nos, tant a nosaltres com a les altres, d’actuar, i de relacionar-nos, per això diem que afecta les subjectivitats.

Tot i que avui en dia és molt més fàcil accedir a contingut relacionat amb el pensament descolonial i l’acció antiracista, lamentablement a les agendes encara no es prioritzen els impactes dels sistemes d’opressió, malgrat el pes que aquests tenen en la vida de les persones (principalment en la restricció dels seus drets bàsics), ni entendre com tota aquesta forma de viure que ha determinat la modernitat afecta la mateixa reproducció de la vida. Així, es dibuixa el primer gran repte.

Els resultats posen de manifest que els perfils amb més poder de decisió, i els nascuts en territori espanyol, tenen una major percepció que l’antiracisme està incorporat a la missió, la visió i els valors de les entitats, i senten que la tasca de l’entitat on participen és explícitament antiracista. Mentre als grups focals la gran majoria de participants eren persones blanques-europees, a les entrevistes hi va haver una majoria de persones racialitzades amb interès i disponibilitat per participar, des d’on es dedueix que els espais d’entrevista individual podien resultar més còmodes per parlar sobre les temàtiques analitzades. En aquest sentit, cal destacar que als grups focals, la presa de la paraula va ser principalment de les persones blanques, i també la major durada de les intervencions, ocupant doncs molt més espai.

Dels valors amb els quals s’identifiquen les entitats, cal destacar que la *descolonialitat* o la *interseccionalitat* només apareixen quan les persones pensen en l’entitat a escala local (vs. l’entitat en global), cosa que probablement és resultat de la incidència de les lluites antiracistes a cada territori, i a algunes polítiques públiques específiques, que han afavorit que es comenci a parlar d’interculturalitat i antiracisme a alguns municipis. Aquesta diferència de prioritats i valors que hi ha entre local i global és una de les grans dificultats, tant a l’hora d’incorporar canvis organitzacionals com a l’hora de planificar estratègies de comunicació i incidència sòlides. Principalment, a causa dels seus alts nivells de burocratització, aquesta situació afegeix desafiaments específics per al tipus d’entitats amb seus (seu central, seus locals, etc.). D’altra banda, una gran majoria de les entitats participants identifica la complexa combinació entre la falta de temps i unes condicions laborals precàries, tàndem que genera desafiaments paral·lels a la transversalització de l’antiracisme; per exemple, la cerca de suport extern per a la incorporació de les accions. No obstant això, insistim en el fet que si es comença per allò més quotidià es podran incorporar petites pràctiques que s’encaminin a grans transformacions.

Les necessitats formatives es van veure reflectides especialment en les dinàmiques presencials d’intercanvi, en la dificultat per definir els conceptes, fet que va ser reforçat amb la sol·licitud manifesta, a les entrevistes, d’aclarir conceptes i rebre formacions específiques sobre antiracisme, tot i que al qüestionari més de la meitat dels participants havien expressat que l’entitat disposa d’espais de formació i d’autorevisió sobre les

temàtiques analitzades. Cal destacar que les persones racialitzades participants en les entrevistes expressaven sentir que són elles les que impulsen aquests processos de formació. En general, tothom va expressar la **difficultat de passar de la teoria a incorporar l'antiracisme a les seves pràctiques**.

En general, existeix una consciència que ser antiracista és un dels reptes contemporanis com a entitats i persones, i que explicitar-ho és important. Però el contrast amb els elements analitzats evidencia una bretxa entre l'autodefinició o el discurs, i la seva materialització en pràctiques quotidianes. Durant el procés es va observar que aquest primer pas de reconeixement com a subjectes dins l'entramat o matriu d'opressió es dona de manera desigual a les entitats. Els grups de retorn van permetre la comprensió de les posicions i, per tant, dels privilegis, des d'on es comença el procés.

Des de la nostra mirada i experiències en el treball amb col·lectius i entitats que busquen activar aquest camí ple de reptes, estem convençudes que qualsevol acció en aquest sentit necessita **començar per l'enfortiment d'una base comuna de comprensió de la configuració del racisme** com a mecanisme d'exclusió i reproductor de

les desigualtats, i de l'entramat que el sosté. Aquesta base adquirirà força mentre més persones s'impliquin en els espais d'aprenentatge i reflexions col·lectives; la transformació no és un assumpte individual. Un camí com aquest serà possible en la mesura que donem temps a possibilitar espais curosos i en confiança per reconèixer la petjada colonial en el nostre fer, i treballar des del reconeixement com a aliades en aquest camí compartit i conscient en què s'han submergit les entitats vinculades a Lafede.cat. Encara més, tenint en compte que totes han estat conformades sota l'estructura colonial, patriarcal i capitalista del món modern, és a dir, en societats estructuralment racistes. Reconèixer-nos dins d'aquesta matriu colonial és el primer pas per arribar a l'acció antiracista.

Un segon gran repte **és reconèixer i naturalitzar la diversitat que conforma els nostres entorns i projectes**, i així perdre la por de relacionar-nos, equivocar-nos o exposar-nos, ja que tan important com identificar les mancances vinculades als processos de contractació, per exemple, ho és tenir clar que les relacions de poder travessen totes les relacions. És per això que, abans d'incorporar persones migrades o racialitzades a les entitats, hauríem d'establir prèviament mecanismes per possibilitar condicions d'equitat en el que serà el quotidià de l'entitat, ja que en cas contrari es poden reproduir lògiques colonials, aquesta vegada des de l'interior de l'entitat.

És per això que us convidem a ser crítiques davant l'aplicació de "guies com a receptes" sense considerar les condicions particulars de cada entitat. En aquest sentit, presentem una relació d'accions, sota el convenciment que aquestes requereixen ser complementades amb accions de formació o espais d'acompanyament que comportin una reflexió a l'hora de triar quins seran els àmbits que caldrà prioritzar per anar desenvolupant en funció de criteris de factibilitat.

Recomanacions segons dimensions

Les accions o pràctiques estan agrupades a partir de les dimensions que aborda el diagnòstic.

IDENTITAT I ESTRUCTURA ORGANITZACIONAL:

- Generar regularment espais de collectivització per al reconeixement de les persones que conformen els equips, per tal d'enfortir vincles de confiança i de suport.
- Diversificar els equips, incloent-hi les juntes, els òrgans de govern o la direcció, base necessària per implantar canvis en la cultura organitzacional.
- Obrir espais per identificar i treballar les resistències al canvi.
- Possibilitar espais de debat per aprendre a discutir col·lectivament entorn de les temàtiques i situacions concretes que puguin donar-se en el dia a dia, defugint d'estratègies com evitar certes paraules o opinions per tal que no es donin reaccions defensives que obstaculitzin els debats.
- Diversificar els canals de difusió utilitzats per comunicar les ofertes laborals si volem que arribin a més diversitat de col·lectius, fent ús de la xarxa de col·lectius diversos o generant aliances noves.
- Cal posar atenció a les dinàmiques de silenciament inconscients i reflexionar sobre aquestes lògiques, considerant el component emocional de les vivències vinculades a violències estructurals i on opera la interiorització de la inferioritat. Aquest és un deute en molts espais a l'hora d'avaluar la participació de col·lectius travessats pel racisme.
- Informar-se sobre els dispositius colonials que desplega la Llei d'estrangeria per obstaculitzar les vides de les persones migrants i per negar tots els seus sabers i experiències (per exemple, mitjançant la impossibilitat de convalidar els seus estudis). És especialment important revisar i reflexionar sobre les pràctiques de selecció (p. ex., demanar titulació universitària, suficiència de català, etc.). Una bona pràctica és incorporar estratègies per al foment del català al lloc de treball (p. ex., incloure un període de formació en la incorporació laboral).
- Concebre processos d'autorevisió i formació on definir també dificultats i reptes col·lectius, i així poder determinar prioritats i plans d'acció (on participin òrgans de govern i direcció).

- Apostar per la formació contínua i responsable, cosa que implica prendre decisions en coneixement de quines són les bases metodològiques i trajectòries de qui fa la formació, de quins corrents teòrics beu i de quin tipus de devolució farà a l'equip o entitat.
- Concebre un circuit formatiu complet, és a dir, que inclogui espais explícits per a la formació, sistematització col·lectiva dels aprenentatges, transmissió de coneixements i espais d'autorevisió, aplicació i seguiment. Aquest circuit ajudaria a comunaltzar els coneixements i a generar reflexions col·lectives per tal de poder avançar en el camí descolonitzador.
- Perdre la por d'incorporar noves terminologies per referir-se a altres formes de fer, pensar o dir, amb respecte i curiositat per comprendre el seu context i totes les lluites i memòries que contenen.

- Treballar l'antiracisme i la descolonialitat com a dimensions transversals a incorporar en totes les àrees de l'entitat (incloent-hi els òrgans de presa de decisions). Fer-ho ajudaria a reduir la sensació que aquests són temes que només es treballen a títol individual, que queden en “converses de petit comitè”, que passen de llarg o que no són una aposta ferma de les entitats en global.
- Assegurar que els espais de revisió i a les entitats siguin processos sostinguts en el temps, tant de bo amb acompanyament, i que impliquin una contrapart d'aplicació en pràctiques, encara que siguin molt subtils.
- Que els protocols i les guies siguin documents vius, accessibles i públics. Que ens orientin, però que no frenin el pensament crític i la iniciativa de contextualitzar amb cura com volem aplicar-los.
- Generar espais de formació i diàleg amb persones que representin altres mirades, que aportin referents, visions i epistemologies diferents de les hegemòniques, obrint l'entitat a generar altres marcs teòrics.
- Plantejar-se el caràcter insuficient que té incorporar aportacions com pot ser la interseccionalitat, sense posar en debat l'horitzó de sentit amb el qual es treballa i s'aplica (p. ex., parlar d'interseccionalitat i no contextualitzar per què sorgeix aquesta categoria, per què té sentit utilitzar-la, o “identificar-se interseccional” sense comprendre que és una eina d'anàlisi i sense ser capaç d'identificar els propis privilegis).

- Escoltar les experiències de persones que estan posant en pràctica l'antiracisme, per exemple convidant col·lectius antiracistes a les activitats de les entitats, cedint els espais i el lideratge i el disseny d'aquestes activitats, però també visitant els seus espais i assistint a les seves activitats.
- Generar espais de trobada i diàleg que possibilitin les aliances per arribar a diferents col·lectius, ampliar els canals de difusió de convocatòries i activitats i eixamplar l'abast de la incidència que es pot fer.
- Fer un recull de tot el que es fa durant l'any (p. ex., fotos, documents) en clau de difusió amb incidència ajudaria a visualitzar i mesurar l'impacte de les accions portades a terme i a multiplicar-ne l'impacte.
- Criticar l'ús de conceptes com Primer i Tercer Món, insinuant similituds entre les nacions que componen cadascun, ja que reproduceix la voluntat homogeneïtzant de les potències neoliberals, a la vegada que reforça l'ideari de jerarquia de valors com a mecanisme d'exclusió i reproductor de les desigualtats.

Reflexions finals

Restar importància a la memòria és part també de la nostra herència colonial, fet que es reflecteix també en la mínima tematització que es fa sobre el passat colonial de la cooperació. En aquest sentit, la voluntat del marc de referència ha estat presentar una panoràmica on es compregui el caràcter dinàmic de les construccions teòriques, amb la finalitat de trencar amb determinismes i visions unívokes, donant espai a les temàtiques en construcció i als debats oberts, i per sobre de tot vincular cada tema, problematització o creença amb el seu context. En aquest sentit, **el present diagnòstic respon també a un procés en desenvolupament, obrint portes per generar els diàlegs necessaris per construir plegades aquesta transformació i transversalitzar l'antiracisme a tots els àmbits i serveis que ofereixen les organitzacions.**

El diagnòstic també ha esbossat una crítica a la retòrica de la inclusió o la integració, discursos i terminologies naturalitzades tant en els objectius de la cooperació com en les polítiques públiques de convivència, interculturalitat i multiculturalitat, que legitimen la institucionalitat neoliberal i els dispositius que aquesta articula. Proposem així continuar els debats que possibilitin l'actualització de criteris, terminologies i pràctiques, en funció dels canvis i contextos actuals.

Avui, més que mai, tenint davant un pacte europeu contra els drets de migració, l'expansió de les dretes i la immobilitat global que permet genocidis amb garanties, la justícia global necessita estar enfortida, ser crítica i treballar per ser més, en implicació, en diversitat, en espais compartits per pensar en la diferència i propiciar la convivència, comprenent el caràcter estructural que envolta les nostres accions.

9. GLOSSARI

Colonialisme: el terme colonialisme es refereix a una forma d'administrar un territori en la qual la identitat de l'autoritat s'exerceix per part d'un agent aliè a aquest territori. Aquesta forma d'administració es va extingir pràcticament després dels processos d'independència durant el segle XIX a l'Amèrica Llatina i els processos d'alliberament/descolonització a l'Àfrica durant el segle XX. No obstant això, encara existeixen alguns casos de colonialisme, com ressalten per exemple els casos d'assentaments il·legals de colons israelians a Palestina.

Colonialitat: a diferència del colonialisme, la colonialitat transcendeix la gestió d'un territori. Es tracta d'allò que funda un patró de poder que justifica aquesta gestió o la forma que prenen la dominació i l'explotació en la constitució del sistema mundial capitalista. Per comprendre la diferència entre colonialisme i colonialitat s'ha de tenir en compte que colonialismes n'han existit molts, però la colonialitat és la persistència de la manera de comprendre, reproduir i fer en el món que es va establir o imposar en els períodes de colonització, i que s'estén fins als nostres dies. Aquesta subjectivitat es manté intacta encara que les formes d'administració colonial hagin majoritàriament desaparegut.

Colonialitat del poder: tracta de com es construeixen i legitimen les formes d'autoritat i de domini a partir de la modernitat. És a dir, com s'entén i es distribueix el poder del món. Els dispositius que legitimen el discurs són per exemple l'ordre institucional, la història o l'estructura de la societat. En el món contemporani

això va “permetre i legitimar” que Occident imposés la seva forma d'entendre quina és la manera correcta d'organitzar la societat.

Colonialitat del saber: és l'expressió amb la qual s'anomena la relació colonial que fonamenta les formes de produir i validar tot allò que s'entén per coneixement a partir de la modernitat. Aquest coneixement és legitimat per decidir sobre què és veritat i què no, com a maneres de saber i de definir la realitat. Totes les formes que no passin pel cànon del pensament occidental mai seran preses com a fonts fiables de sabers.

Colonialitat del ser: dona compte dels processos subjectius que travessen tant l'ésser colonitzador com el colonitzat, portant les persones colonitzades a interioritzar una expressió d'inferioritat i deshumanització del seu ser. Permet explicar com en la realització de la modernitat no tan sols desapareixen diverses formes d'autoritat i diverses maneres de conèixer, sinó que també desapareixen les cosmovisions de les experiències d'humanitat negades per la modernitat, i amb la desaparició d'aquests mons desapareixen els futurs que hi estan continguts.

Colonialitat del gènere: la construcció sexogenèrica que va invisibilitzar la diversitat existent entre les poblacions del període de la preintrusió espanyola per fixar normes heterosexuales. Reconeix que el discurs colonial/modern instal·la dicotomies vinculades al gènere i la sexualitat, també crucials en l'establiment de la colònia a Amèrica. El gènere també s'ha d'entendre com un producte més del colonialisme, ja que no es poden entendre moltes violències i desigualtats de gènere sense la condició colonial i racista. Les crítiques qüestionen el caràcter totalitzador de la raça i la naturalització de les relacions "generitzades", i busquen articular el projecte feminista amb l'aposta descolonial llatinoamericana, convidant a descolonitzar el feminisme hegemònic.

Eurocentrisme: és tota aquella cosmovisió que posa en el centre Europa i la seva experiència. L'anàlisi de la realitat, etnocèntrica, serà la manera de concebre, entendre i veure el món, deixant de banda, per tant, totes les altres maneres d'anàlitzar la societat, la història, la diversitat cultural, etc. Aquesta visió genera una hegemonia de sabers colonitzadora que se sobreposa a d'altres, fins al nivell de distorsionar, anul·lar, ignorar o suprimir la pluralitat de cultures que existeixen a part de la dominant.

Fragilitat blanca: és tot aquell comportament que sorgeix de la crítica o qüestionament als incondicionals privilegis de la raça blanca. Normalment, sol mostrar-se en forma de reacció defensiva, d'atac o d'ofensa. Això es deu a la posició que se li ha donat a la blanquitud. Quan hi ha elements que trenquen amb aquesta tranquil·litat i centralitat blanca, arriben a incomodar el posicionament de privilegi que és estructural a la persona no racialitzada. És, per tant, una forma d'excloure la responsabilitat de ser conscients del privilegi que pot suposar la blanquitud.

Interculturalitat crítica: és un enfocament i pràctica qüestionadora del model vigent. Analitza principalment el problema del poder, el seu patró de racialització i de diferència colonial. S'oposa a l'hegemonia del coneixement occidental per establir un equilibri entre els sabers i coneixements locals i d'altres cultures. És un posicionament eticopolític pel canvi profund de les formes de convivència social, qüestionant la concepció occidental d'identitat. Incorporar l'enfocament intercultural implica contribuir al canvi en les dinàmiques d'exclusió, discriminació, invisibilització i desigualtat que es donen cap a determinats col·lectius. Cerca incidir en les estructures generadores de vulneracions de drets i de desigualtats que reproduïxen les formes de poder colonial encara presents en la nostra societat. És la base per a l'acció antiracista.

Interseccionalitat: emana de l'encreuament de les violències sorgides per les condicions que defineixen les persones. Aquestes són possibles subjectes de discriminació per qüestions com per exemple el gènere, l'origen, la identitat, la classe, l'orientació sexual, la condició, etc. Aquesta multiplicitat d'eixos articula violències que es veuen incrementades i interrelacionades quantes més condicions oprimites i dissidents tingui la persona. No serà, doncs, el mateix, la discriminació que pugui patir una persona socialitzada com a dona blanca cis de classe alta, que una persona trans* d'origen del Sud Global i de classe treballadora.

Opressió: situació que impedeix la lliure i equitativa realització de la persona i els col·lectius. En siguem conscients o no, a tothom se li assignen identitats socials que impliquen categories que comporten una localització social segons una jerarquia de poder de la societat. Això pot passar de forma individual o grupal. Una persona pot patir opressió en forma de desavantatges, discriminacions o violències, i les estructures d'opressió permeten entendre l'opressió de forma general i funcional a la reproducció del sistema. Alguns exemples serien el racisme, el patriarcat, l'heterosexualitat, el capacitisme, l'edatisme, o el classisme, entre d'altres.

Privilegi: són totes aquelles formes d'avantatge que certs grups tenen respecte a d'altres. És donat per una circumstància pròpia i pot comportar no entendre les formes d'opressió condicionades a les nostres posicions dins l'estructura social de la societat. Sempre que no es tingui una consciència crítica de quins són els nostres privilegis i quina és la manera com els fem servir, es formarà part del sistema d'opressió.

Racialització: és el procés de discriminació, violència i desigualtat que pateixen determinades persones i/o grups que poden ser "diferenciades" pel seu color de pell, religió, forma de vestir, la seva cultura, el seu origen, etc. Aquests efectes de classificació de la societat opressora impacten negativament en el desenvolupament de la vida de la persona racialitzada, ja que són constants, i en molts i diferents àmbits i

formes. La racialització es produeix, doncs, quan es categoritza la raça humana en diferents categories, posicionant-ne una com a superior i opressora (blanca, caucàsica), i la resta com a inferiors, subjectes de discriminació i opressió per part de la raça dominant. Aquesta definició pot variar depenent dels contextos socials i culturals, la ubicació, les circumstàncies i la temporalitat.

Racisme: és un dispositiu de classificació social d'opressió, que deshumanitza i anul·la l'agència de l'altre, considerant l'altre com a tota persona que s'escapa de les definicions de l'humà subjectes a l'eurooccidentalitat. Aquest dispositiu és cabdal per a la reproducció del capitalisme. El model de societat que coneixem inicia amb el colonialisme, per això és tan difícil lluitar contra el racisme, que es reproduïx constantment gràcies a la imbricació dels sistemes de dominació, i que s'ha anat adequant als diferents moments històrics (racisme teològic, biologicista, cultural...).

Supremacisme blanc: creença ideològica que afirma que la raça blanca és superior a la resta. Aquest pensament és conegut per corrents com el nazisme, el Ku Klux Klan, l'apartheid Sud Africà o l'estat sionista Israelità. El seu principal objectiu és deixar clara la superioritat moral, cultural, o religiosa de les persones blanques respecte de la resta, fins a l'extrem de cometre genocidis. El sistema polític, social i econòmic també dota la raça blanca d'uns avantatges i privilegis estructurals i sistèmics sobre altres grups només per la condició de ser-ho.

10. BIBLIOGRAFIA

Arrighi, Giovanni (1999). *El largo siglo XX*, Madrid, Akal.

Crenshaw, K. W. (1991). "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color", *Stanford Law Review*.

Davis, A. (1983). *Mujeres, raza y clase*, Madrid, Akal.

Dussel, Enrique (2020). *Siete ensayos de filosofía de la liberación, hacia una fundamentación del giro decolonial*, Madrid, Trotta.

Escobar, Arturo (1998). *La invención del Tercer Mundo, Construcción y deconstrucción del desarrollo*, Bogotá, Norma.

Escobar, Arturo (2003). "Mundos y conocimientos de otro modo, el programa de investigación de modernidad/colonialidad latinoamericano", *Tabula Rasa*, gener-desembre 2001, Colòmbia.

Filigrana, Pastora (2020). *El pueblo gitano contra el sistema-mundo, reflexiones desde una militancia feminista y anticapitalista*, Mèxic, Akal.

Grosfoguel, Ramón (2000). "Developmentism, Modernity, and Dependency Theory in Latin America", a: *Neplanta: Views from South 1:2*, Duke University Press, EUA.

Grosfoguel, Ramón (2013). "Racismo/sexismo epistémico, Universidades occidentalizadas y los cuatro genocidios/epistemicidios del largo siglo XVI", *Tabula Rasa*, Bogotá, núm. 19: 31-58, juliol-desembre.

Grosfoguel, Ramón (2013b). "Hay que tomarse en serio el pensamiento crítico de los colonizados en toda su complejidad", entrevista feta per Luis Martínez Andrade, *Metapolítica*, any 17, núm. 83, octubre-desembre de 2013: "<http://www.metapolitica.com.mx/>"

Harvey, David (2007). *Breve Historia del Neoliberalismo*, Barcelona, Akal.

Heng, Geraldine (2018). *The Invention of Race in the European Middle Ages*, Cambridge University Press, Cambridge.

Hinkelammert, Franz (2008). *Hacia una crítica a la razón mítica. El laberinto de la modernidad, materiales para la discusión*, Fundación Editorial El Perro y la Rana, Caracas.

Hinkelammert, Franz (2018). *Totalitarismo de Mercado, el mercado capitalista como ser supremo*, Mèxic, Akal.

Lugones, María (2008). "Colonialidad y Género: hacia un feminismo descolonial", a: *Género y Descolonialidad*, Mignolo, W. (comp.), Buenos Aires, Del signo.

Maldonado-Torres, Nelson (2007). "Sobre la colonialidad del ser: contribuciones al desarrollo de un concepto", a: Santiago Castro-Gómez y Ramón Grosfoguel (2007). *El giro Decolonial: reflexiones para una diversidad epistémica más allá del capitalismo global*, Bogotá, Siglo del Hombre Editores,.

Maldonado-Torres, N. (2016). "Outline of Ten Theses on Coloniality and Decoloniality", a "<http://frantzfanonfoundation-foundationfrantzfanon.com/>".

Mamadani, Mahmood (1999). "Historicizing power and responses to power: Indirect rule and its reform", *Social Research*; 66, 3; Research Library.

Mendoza, Brenny (2023). *Colonialidad, género y democracia*, Mèxic, Akal.

Mignolo, Walter (2006). "Delinking: The rhetoric of modernity, the logic of coloniality and the grammar of the de-coloniality", *Cultural Studies*, vol. 21, núm. 2-3, p. 449-514.

Mignolo, Walter (2011). *The Darker Side of Western Modernity. Global futures, Decolonial Options*, Duke University Press.

Mohanty, Chandra Talpade (1987). *Feminist Encounters: Locating the Politics of Experience*, Fin de Siècle 2000.

Mohanty, S. P. (1989). "Us and Them: On the Philosophical Bases of Political Criticism", *Yale Journal of Criticism*, 2.

Ochoa, Karina (2019). *Miradas en torno al problema colonial, pensamiento anticolonial y feminismos descoloniales en los sures globales*, Mèxic, Akal.

Oyèwùmí, Oyèronké (2017). *La invención de las Mujeres. Una perspectiva africana sobre los discursos occidentales del género*, Bogotá, Editorial en la frontera.

Quijano, Aníbal (2009). "Colonialidad del poder y clasificación social", a: Ramón Grosfoguel y José Romero, *Pensar Decolonial*, Fondo Editorial La Urbana, Caracas.

Robinson, C. (2000). *Black Marxism, the making of the black radical tradition*, The University of North Carolina Press.

Romero Losacco, José (2018). "La invención de la exclusión, individuo, inclusión y desarrollo", Caracas, Fundación Editorial El Perro y La Rana.

Romero Losacco, José (2020). "El sistema-mundo más allá de 1492: modernidad, cristiandad y colonialidad, aproximación al giro historiográfico", *Tabula Rasa*, 36 i 37.

Sibai, Sirin A. (2016). *La cárcel del feminismo, hacia un pensamiento islámico decolonial*, Mèxic, Akal.

Tuhiwai S., Linda (2012). *Decolonizing Methodologies, Research and Indigenous People*, Nova York, Zed Books.

11. ANNEXOS

11.1. Llistat d'entitats participants

Acció Solidària i Logística	DESOS Opció Solidària	Medicus Mundi Mediterrània
aFFaC (Associacions Federades de Famílies d'Alumnes de Catalunya)	Edualter	Metges del Món
Agermanament sense Fronteres	Enllaç Solidari	Novact
Aigua per al Sahel	Escola de Cultura de Pau	Observatori del Deute en la Globalització (ODG)
Aliança per la Solidaritat	Escoltes Catalans	Observatori DESC
Amnistia Internacional Catalunya	Esplais Catalans	Oikocredit
Associació Assistència Dones Agredides Sexualment	Farmamundi	Oxfam Intermón
Associació Catalana per la Pau	Federació ACAPS	Plataforma Unitària Contra les Violències de Gènere
Associació Entrepobles	Fora de Quadre	REDS (Red de Solidaridad para la Transformación Social)
Associació Internacional d'Enginyeria Sense Fronteres	Fundació Akwaba	Sant Just Solidari
Associació Mirada Rumiant	Fundació Autònoma Solidària (FAS)	Save the Children
Bosco Global	Fundació MAIN	SED (Solidaritat Educació Desenvolupament)
Brigades Internacionals de Pau de Catalunya	Fundació Nous Cims	Sendera ONG
Calala Fondo de Mujeres	Fundació Ulls del Món	Servei Civil Internacional
Casal dels Infants	Fundación Internacional de Solidaridad Compañía de María (FISC)	Setem Catalunya
Catesco	Fundación Juan Ciudad	Sòlida Cooperació
CC ONG Ayuda al Desarrollo	Hèlia Dones	SOS Racisme
CCAR (Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiats)	Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC)	SUDS
Centre Delàs d'Estudis per la Pau	InteRed	Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia
Comitè 1r de Desembre	IAP – International Action for Peace (Acció Internacional per la Pau)	Unipau
Comitè de Solidaritat Óscar Romero de Tarragona i Reus	Irídia	UNRWA Catalunya
CooperAcció	Justícia i Pau	
Creu Roja	La Xixa Teatre	
	Lafede.cat	
	Matres Mundi	

11.2. Llistat complet de referències

Abarka coop	CCAR (Comissió Catalana d'Ajuda al Refugi)	La Creatura
Abrazo Cultural	Chandra Talpade Mohanti	Las Kellys
Adília de las Mercedes	Cheikh Anta Diop	Lideresses i defensors de DDHH afroco- lombianes
Adriana Guzmán	Chimamanda Ngozi	
Adriana Torroella (Fahafahana)	Coalició Prou Complicitat amb Israel	Llatins x Catalunya
Afrocolectiva	Colectiu Maloka Colòmbia	Lola Lopez
Afroféminas	Colectiva de Mujeres Refugiadas, Exiliadas y Migradas de Colombia	Loueila Mint el Mamy
AfroMurcia en Movimiento		Lucía Mbomio
Aimé Césaire	Colectiva Katari	M. ^a Dolores Garcia Rodrigo
Ainhoa Nadia Douhaibi	Colectivo de Mujeres de Matagalpa	M. ^a Teresa Aguado
AlgoRace	Comisión Migrante y Antirracista 8M	MAD
Allan Moolman	Comunidad Negra Africana y Afrodescendi- ente (CNAA)	Malcolm X
Almena Cooperativa Feminista		Manada Perifèrica
Amaia Pérez Orozco	Conciencia Afro	Maria Dantas
Amb Cura	Cooperativa La Tregua	María Galindo
Amin Maalouf	Coordinadora d'ONG de Tarragona	María Lugones
Ana Fornés	Dayana Blanco	Martin Luther King
Anna Palou	Desirée Bela	MigrEES
Angela Davis	Eddy Laverde (colectivo AbyaYala)	Miriam Hatibi
Anyely Marín Cisneros	Edward Said	Moha Gerehou
Arcadi Oliveres	Eix de Migracions (Lafede.cat)	Montserrat Benito Soriano
Arés Perveval (Junta, Eix de migracions, Lafede.cat)	elParlante	Movimiento Contra la Intolerancia
Arnold Mindell	Emergencia Frontera Sur	Mujeres Migrantes Diversas
Asaari Bibang	Esther Mayoko	Nelson Mandela
Asamblea Plaza de Los Pueblos	Farhana Mahamud Dich	No Name Kitchen
Asociación Elín	Fidel Castro	Obrim Fronteres
Associació Kudwa	Florencia Brizuela	Ochy Curiel
Bárbara Santos	Franz Fanon	Omaira Beltrán
Beatriz Cantero	Fronteres Invisibles	Open Arms
Bell Hooks	Fudnació Bayt al-thaqafa	Paloma Chen
Berta Cáceres	Fundació Secretariat Gitano	Pareu de parar-me
Black Barcelona	Gabriela Serra	Patrice Lumumba
Calala	Gloria Anzaldúa	Paula Guerra Cáceres
Caminando Fronteras	Hanan Midan	Pere Casalàliga i Pla
Caravana Abriendo Fronteras	Haydeé Castillo	Periferia Cimarronas
Carmen Juarez Palma	Iridia	Poder Migrante
Carol Guillian	John A. Powell	Potopoto
Casa Àfrica	José María Monsalvo Antón	Quinny Martínez Hernández
Catarsia	Kale Amenge	Tanquem els CIE
Catherine Walsh	Karina Ochoa	t.i.c.t.a.c. (taller de intervenciones críticas transfeministas antirracistas combativas)
Cayetano Fernandez	Kenza Benzidan Amghar	
	Killa E.K. (colectiu Las Migras de Abya Yala)	Quepo Cooperativa

11.2. Llistat complet de referències (cont.)

Ramón Grosfoguel	Sabadell Ciutat Refugi	Stop Rumores
Red Antiracista de Tarragona	Sahara Dempeus	Unitat contra el Feixisme i el Racisme (UCFR)
Red Mesoamericanas en Resistencia por una Vida Digna (Andalucía)	Salma Amazian	Uriel López Martínez
Red Migración, Género y Desarrollo	Sani Ladan	Valentes i Acompañades
Regularización Ya	Sara Cuentas (Red Migración, Género y Desarrollo)	Vanessa Andreotti
Rigoberta Menchú	SCI (Servei Civil Internacional)	Vot X Tothom
RIS (Rights International Spain)	Sebjian Fezjula	Xarxa Antirumors
Rita Segato	Servei Ciutadà d'Acolliment als Immigrants (SCAI) Sabadell	Xavier Besalú
Robin Di Angelo	Silvia Agüero	Youssef M. Ouled.
Rosa Parks	Sindicato Popular de Vendedores Ambulantes (i Top Manta)	Yuderkys Espinosa
Rubén H. Bermúdez		
Ruido Photo	Sindillar	
Relators(es) de NU en defensa dels DDHH i antiracisme	Solidary Wheels	
Responsable de Gènere, Equitat i Inclusió d'Amnistia Internacional Espanya	SOS Racisme	
	Stop Mare Mortum	

11.3. Qüestionari general

Bon dia,

En el marc del procés que estem iniciant amb Lafede.cat, que pretén impulsar la incorporació/reforç de l'antiracisme i la descolonització com a pilars transversals de les entitats federades, us convidem a respondre aquest qüestionari de no més de 10 minuts de duració que ens ajudarà a planificar accions futures.

El qüestionari és voluntari i anònim, la vostra opinió i resposta sincera és el més important per a aquest procés.

Per començar el qüestionari, s'ha de prémer el botó vermell de baix.

Per qualsevol dubte o consulta, podeu escriure'ns a info@espailatregua.com.

Moltes gràcies!!

En quin rang d'edat et trobes?

- ☐ 18 - 35
☐ 36 - 50
☐ + de 50

Quina és la teva identitat de gènere?

- ☐ Dona
☐ Home
☐ No binària

Quin és el teu país de naixement? _____

Nom de la teva entitat: _____

Quin càrrec desenvolupes a l'entitat? _____

P1. Creus que la **missió i els valors** sobre els quals es construeix la identitat de la vostra entitat inclouen l'antiracisme o una perspectiva intercultural crítica?

- ☐ Sí
☐ No
☐ No ho sé

P2. En quin grau consideres que la **tasca** de la vostra entitat és antiracista?

- ☐ La nostra tasca no té res a veure amb l'antiracisme
☐ La nostra tasca té a veure de forma tangencial o implícita amb l'antiracisme
☐ Algunes de les línies d'acció de l'entitat són explícitament antiracistes
☐ L'entitat és explícitament antiracista en totes les seves línies d'acció
-

11.3. Qüestionari general (cont.)

P3. Creus que la **composició de persones** que conformen l'entitat és diversa? (en quant origen, gènere, edat, capacitats, etc.)

- ☐ Sí, quant a _____
- ☐ No
- ☐ No ho sé

En cas de resposta NO, es desplega la següent pregunta

P3a. Per què creus que no ho és? Quines **dificultats** creus que existeixen per aconseguir un grau de diversitat major? _____

P4. A la vostra entitat es propicien **espais formatius** sobre temes com la **interculturalitat crítica**, l'**antiracisme** o la **descolonialitat**?

- ☐ Sí, _____
- ☐ No, _____
- ☐ No ho sé

En cas de resposta Sí, es desplega la següent pregunta

P4a. Com són aquests espais? (marca TOTES les opcions que consideris)

- ☐ Són espais interns de formació contínua
- ☐ Són espais interns puntuals, en format d'assemblees o reunions
- ☐ Són espais obligatoris facilitats amb col·laboració d'agents externs
- ☐ Són espais voluntaris facilitats amb col·laboració d'agents externs
- ☐ Només es donen quan es detecta necessitat, molt puntualment
- ☐ Altres combinacions/formats que ho defineixen: _____

P5. En quin grau creus que **es coneixen i/o es treballen els temes següents** en el dia a dia de la **vostra entitat**?

	No es coneixen/ treballen gens	Es coneixen/ treballen poc	Es coneixen/ treballen bastant	Es coneixen/ treballen molt	No ho sé
Descolonialitat/ colonialitat	☐	☐	☐	☐	☐
Antiracisme	☐	☐	☐	☐	☐
Interculturalitat crítica	☐	☐	☐	☐	☐
Privilegi blanc	☐	☐	☐	☐	☐
Interseccionalitat	☐	☐	☐	☐	☐
Llei d'estrangeria	☐	☐	☐	☐	☐
Origen colonial del món de la cooperació	☐	☐	☐	☐	☐

11.3. Qüestionari general (cont.)

P6. A l'entitat, quin grau de diversitat perceps respecte a les següents dimensions?

	Gens de diversitat	Poca diversitat	Bastanta diversitat	Molta diversitat
Origen cultural	☐	☐	☐	☐
Identitat de gènere	☐	☐	☐	☐
Edat	☐	☐	☐	☐
Nivell educatiu	☐	☐	☐	☐
Classe social	☐	☐	☐	☐
Capacitats	☐	☐	☐	☐

P7. En línies generals, quin grau de diversitat (d'origen/cultural) perceps en els següents equips o àrees organitzacionals de l'entitat?

	Gens de diversitat	Poca diversitat	Bastanta diversitat	Molta diversitat	No aplica
Nivell directiu	☐	☐	☐	☐	☐
Equip tècnic	☐	☐	☐	☐	☐
Administració /comptabilitat	☐	☐	☐	☐	☐
Equip voluntari	☐	☐	☐	☐	☐
Usuàries de l'entitat	☐	☐	☐	☐	☐

P8. Creus que el llenguatge emprat internament per comunicar-vos entre les persones que conformeu l'entitat és inclusiu, accessible i reflecteix diversitat?

- ☐ No ho és gens
- ☐ Ho és poc
- ☐ Ho és bastant
- ☐ Ho és molt
- ☐ No ho sé

P9. Creus que el material utilitzat en la comunicació externa (textos i narratives generats, posts a xarxes socials, imatges, cartells, notícies, etc.) és inclusiu, accessible i reflecteix diversitat?

- ☐ No ho és gens
- ☐ Ho és poc
- ☐ Ho és bastant
- ☐ Ho és molt
- ☐ No ho sé

11.3. Qüestionari general (cont.)

P.10 Des de l'entitat es participa en **activitats d'incidència** relacionades amb l'**antiracisme i/o la descolonialitat**? (fòrums, manifestacions, adhesió a campanyes, posts a xarxes, fires, etc.)

- ☐ Sí
- ☐ No
- ☐ No ho sé

En cas de resposta Sí. Es desplega la següent pregunta:

P10a. Quines? (algunes que recordis) _____

P11. L'entitat disposa de **protocols o espais d'autorevisió** per **detectar/abordar situacions de discriminació o desigualtats** internes?

- ☐ Sí, els següents: _____
- ☐ No
- ☐ No ho sé

P12. Podries, si us plau, anomenar algunes/ns **referents** (persones, col·lectius, etc.) **antiracistes** per la vostra entitat? _____

A continuació tens un espai per afegir -hi comentaris si ho consideres: _____

Agraïm molt la teva col·laboració!

11.4. Guió d'entrevista

Aquest es tracta d'un guió per a una entrevista semiestructurada i, per tant, flexible i adaptat al fluir de la interacció amb la persona entrevistada.

Dimensió Interna

IDENTITAT I VALORS DE L'ENTITAT:

- ☐ Podries, si us plau, presentar breument l'entitat: missió, visió i objectius.
 - ☐ Quin és el teu rol dins de l'entitat?
 - ☐ Diries que l'antiracisme és part activa a la vostra entitat? És una dimensió que es té en compte per part de totes les persones treballadores?
-

ORGANITZACIÓ, COMPOSICIÓ, POLÍTQUES I PRÀCTIQUES INTERNES, COMUNICACIÓ INTERNA:

- ☐ Com és la composició de l'entitat (quantitat de gent, edats, gènere, orígens diversos)?
 - ☐ Teniu polítiques o protocols d'incorporació de persones d'orígens diversos o protocols d'acollida?
 - ☐ Creus que les condicions/polítiques laborals s'adapten a la diversitat de persones que conformen l'entitat i promouen la inclusió de diversitat de persones?
 - ☐ Qui ocupa les posicions de poder?
 - ☐ Teniu pràctiques de comunicació inclusiva?
-

CONEIXEMENTS:

- ☐ Quins coneixements/qüestionaments existeixen a l'entitat entorn dels orígens colonials de la cooperació internacional? Existeixen formacions internes?
 - ☐ Què creus que us faria falta a nivell de coneixements teòrics o pràctics? (formació en temàtiques com l'antiracisme, descolonialitat, privilegi, interculturalitat crítica, interseccionalitat, Llei d'estrangeria...?)
-

Dimensió externa

COMUNICACIÓ:

- ☐ Desenvolpeu alguna estratègia comunicacional per arribar a col·lectius diversos?
 - ☐ Creus important que la tasca de la vostra entitat sigui explícitament antiracista?
-

PROJECTES, COL·LABORACIONS, INCIDÈNCIA:

- ☐ Es tenen en compte aquestes dimensions a l'hora d'escollir amb quins col·lectius establir col·laboracions? (proveïdors, serveis, intercooperació, etc.).
- ☐ Es consideren aquestes dimensions a l'hora de dissenyar projectes, tenint en compte a quines persones o grups es dirigeix l'acció?
- ☐ Creieu que les vostres accions generen algun tipus d'incidència en matèria d'antiracisme en el context actual a Barcelona?

11.5. Accions compartides als grups de retorn i formació

ACCIONS PROPOSADES					
Dimensió interna			Dimensió externa		
FORMACIONS	CONEIXEMENT I ALTRES SABERS	ESPAIS DE REVISIÓ I REFLEXIÓ	ESTRUCTURA ORGANITZACIONAL I COMUNICACIÓ INTERNA	COMUNICACIÓ EXTERNA	INCIDÈNCIA I PARTICIPACIÓ
Proposar i buscar formació per l'equip de comunicació.	Incorporar, validar, valorar, legitimar i visibilitzar altres sabers, sabers del Sud Global: insistint, buscant referents, escoltant, llegint i difonent referents epistemològics del Sud Global, sense apropiar-nos-en.	Reunir-se amb direcció per revisar els plans estratègics.	Reunir-se amb direcció per proposar formació.	Comunicar més des del propi país/territori on se situa el projecte de cooperació, i menys des de la seu central.	Identificar aliances.
Fer tallers de formació de projectes (sobre migració) amb titulars de drets.	Acceptar altres maneres de fer.	Pla estratègic incorporant objectiu estratègic antiracista.	Reunir-se amb l'equip per reformular les polítiques de contractació.	Generar documents institucionals automàticament amb les llengües de treball dels països/territoris.	Aliances amb entitats antiracistes.
Incorporar l'antiracisme a les línies de formació bàsica i a línies de formació d'eixos de treball específics. Això inclou planificar-la, buscar recursos econòmics i protocol·litzar-la/fer-la obligatòria.	Escoltar i llegir persones que pateixen racisme en primera persona (Aimé Césaire, Angela Davis...).	Participar en processos de diagnosi antiracista.	Crear protocols o polítiques inclusives de contractacions i recursos humans.	Treball en xarxa amb les entitats antiracistes en altres temàtiques i projectes que vagin més enllà de l'antiracisme.	Democratitzar la presa de decisions (p. ex., no prendre decisions estratègiques unilateralment).
Formacions sobre privilegi blanc i racisme.	No quedar-se en l'anècdota, buscar la categoria (racisme estructural, causes).	Generar espais de reflexió col·lectiva interna, processos quotidians de revisió de privilegis i d'autocrítica.	Incorporar a l'equip persones racialitzades/migrants/antiracistes/de diversos orígens...	Dirigir-nos a un públic més ampli de forma proactiva (comunicació, contacte).	Fer incidència per desburocratitzar processos de cooperació.
Formació en descolonialitat.		Generar espais "informals" amb altres companyes de l'equip per revisar i comentar situacions, dubtes i malestars.	Cooperar amb entitats diverses per a la difusió d'ofertes i llocs de treball.	Generar espais de treball a l'entitat en global.	Respectar els temps.
Formació en visió descolonial d'anàlisi geopolítica i relacions internacionals.		Generar converses incòmodes.	Posar-se en risc en el marc legal.	Ser conscients de les imatges i els textos: què diem, com ho diem, d'on partim.	Participació en el teixit comunitari.
Preparar formació antiracista per a persones joves.		Denunciar les pràctiques racistes internes.	Intencionalitat política al procés de selecció.	Escollir activament les necessitats de les nostres titulars.	Parar més atenció a problemàtiques de col·lectius racialitzats (i treballar-les).
		Denúncia i sensibilització (dins de l'entitat).	Tenir acords materialitzats a polítiques de contractació.	"Donar més veu" a persones treballadores de països del Sud Global.	Minimitzar la figura de l'expatriat europeu.
		Tenir un espai de debat sobre el fet que les persones que a l'entitat fem tallers sobre interculturalitat crítica essent totes blanques.	Generar espais de diàleg i de confiança per millorar la participació activa de les persones als projectes.	Difusió de formacions, notícies, etc., antiracistes.	Denúncia i sensibilització (fora de l'entitat).
		Activar la necessitat de reflexionar en temàtica antiracista a l'entitat (activar debat intern, acompanyat de col·lectius antiracistes, per fer un procés de diagnosi).		Trobada informal amb l'entitat amb qui compartim espai.	Fugir del paternalisme.
				Ús dels idiomes.	Incidència, demandes polítiques.
				Convidar persones referents del Sud Global a les activitats de l'entitat.	Comunicats i adhesió a manifestos.
					Dir que sí a fer-ho diferent (d'on ve la iniciativa).

@Lafede.cat

Lafede.cat

@lafedecat

